

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בשלה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת בשלח

- א ויאמינו בה' - פרשת האמונה
- ב וימתקו המים - המרירות עצמה מתוקה היא
- ד בזכות האמונה - כח האמונה לקרוע את הים, לבטל כל הצרות ולהשפיע פרנסה
- ז התייצבו - להמתין בסבלנות בציפייה לישועת ה'
- יא פרשת המן - השתדלות לפרנסה מתוך אמונה
- יג השמעני את קולך - כח התפילה
- יד למען אנסנו - התרוממות ע"י הניסיונות
- טז צא והלחם בעמלק - במלחמת היצר הכתוב מדבר
- יח כי קרוב הוא - קירבת הקב"ה לכל יחיד ויחיד
- כ ויטו שכם - המטה שכמו לסבול תחת חברו ינצל מכל רע
- כב מזמור שיר ליום השבת - עניינה של 'שבת שירה'
- כג שירו לה' - סגולת אמירת שירת הים בשמחה ובכוונה

פרשת בשלה - שירה

ויאמינו בה' - פרשת האמונה

פרשה זו יפה נדרשת בענייני האמונה בה', תחילה במעשה דקריעת ים סוף - ויאמינו בה' (יד לא), והיו מראין באצבע זה קלי ואנוהו' (טו ב), לאחריו בפרשת המן 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים' (טז ד) וראו הכל בבירור כי פרנסת האדם וכל הצמרכויותיו בידי ה' הם תלויים ולא בידי בשר ודם כלל, ושוב בסוף הפרשה - במלחמת עמלק, המטיל ספקות וקרירות באמונתם של ישראל, 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל...' (יז יא), ואמרו חז"ל (ר"ה כט). 'וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתבלין בלפי מעלה ומשעבדין

את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים'. אמנם בעת שנפלו ספיקות בליבם 'היש ה' בקרבנו אם אין' (יז ו) מיד 'ויבוא עמלק' (שם ח).

ביאור נפלא מבאר הרה"ק רבי מנחם מענדיל מרימנוב זי"ע (אילנא דחיי ד"ה ויאמר ה') על הפסוק בפרשתן (טז ד) 'ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתי אם לא'. וז"ל. וב'ספר הישר' לרבינו תם כתב שיעקר מכל המידות טובות הוא האמונה והביטחון, היינו שיאמין באמונה שלימה שהבורא יתב"ש הוא המנהיג ומשגיח בכל עת ורגע, ונותן לכל אחד די מחסורו, ואין שום אדם יכול לגעת במה שמוכן לחבירו

א. פעם נענה אברך לפני כ"ק האדמו"ר מסקווירא זי"ע, הנה באה לקראתנו 'שבת של פרנסה'... אמר לו הרבי שבת אמונה... כי כל הנאמר בה - קרי"ס, פרשת המן, מעשה עמלק, כל אלו סובבים סביב ציר אחד, והוא ה'אמונה בה', כי שלו הכל, הוא מושל בכל, ובידו לגדל ולחזק לכל, אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו, ואין אדם משיג מאומה אם לא הוכרזו כן מתחילה בשמים, ואכן, ע"י האמונה יבוא לידי 'פרנסה טובה וכלכלה'.

וכך מצינו ל'בעלי המסורה' שציינו (נדפס בסוף הפרשה) מניין הפסוקים בפרשתן שהוא קט"ז, ונתנו סימן לדבר 'יד אמונה' (שאף תיבות אלו עולין למנין קט"ז), ולרמז שכל מהותה של פרשה הוא 'יד אמונה', להאמין כי הנה יד ה' היא המנהיגה את כל הבריאה.

ב. כתיב, 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכאשר יניח ידו וגבר עמלק', ולכאורה עפ"י דקדוק הלשון, היה לו לומר 'דבר והיפוכו' - 'כאשר ישפיל ידו וגבר עמלק', שהרי השפלת והורדת היד היא היפך הרמת הידיים. אלא צריך לומר, שבכדי שיגבר ח"ו כוחו של עמלק, די בכך שיסיח דעתו, ויניח את ידיו מלהרימם ולהביט השמימה, ואין נצרך ל'השפלת' ידיים דווקא (בנין שלמה משנת תרצ"ו, דרוש לחינוך הבנים). וללמדנו על העבודה התמידית להשריש בקרבנו את האמונה בקל חי מבלי להסיח דעתו.

כי דייקא לגודל מעלת האמונה אזי לא ינוח ולא ישקוט היצר הרע מלקרר את האמונה ולהטיל ספיקות, וכמו שפירש הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע (קול שמחה בפרשתן) בלשון הכתוב (יד כה) 'ויאמר מצרים אנוסה מפני בני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים', וכל בר דעת יתמה, כיצד לא פחדו שוטים הללו לשוב ולרדוף אחרי בני ישראל, אחרי שהם בעצמם חשו על בשרם את ה'מכות' וגם ראו איך שהקב"ה משדד מערכות הטבע למען ישראל, אלא ביאורו, כי אכן איתא בזוה"ק (בשלה מו:) עד הנה הקשו את לבכם חרף המכות הקשות ויד ה' שהייתה בהם, במקניהם ובכל אשר להם, ועל הכל אמרו - אין זה אלא מקרה בעלמא ומשיבושי הטבע הוא, אך עתה בעמדם על הים כבר הודו למפרע כי מאת ה' היתה זאת, וזהו שאמרו 'אנוסה מפני בני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים', כלומר שגם ב'מצרים' היה זה בגילוי ההשגחה העליונה וה' נלחם להם, ולא בדרך מקרה ח"ו. ומכאן נלמד עד כמה צריך האדם לעמול להשריש בעצמו את האמונה בהקב"ה, שאם לא כן לא יועילו 'ניסים' להטות את הלב... כיוצא בדבר אמר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע, שהנה ידוע (עיי' טעמי המנהגים תקל"א צח) שדתן ואבירם פוזרו מן בליל שבת בכדי להכחיש את משה רבינו שאמר שלא ירד מן בשבת, ובאו ציפורים ואכלו את המן, ולכאורה קשה שהרי איתא בגמרא (יומא עו.) 'מן שירד להן לישראל היה גבוה ששים אמה', ובוודאי לא היה לדתן ולאבירם כ"כ הרבה מן לפזר סביבות המחנה, אלא פשיטא שהניחו רק מעט, ואם כן כיצד חשבו שיסברו העם שאכן ירד המן בליל שבת, אלא מכאן שדי ב'תירוץ' קלוש ורחוק לקרר את כל תוקף האמונה...

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

בתורתני - גם יראתם ועבודתם תהיה שלימה, ויקיימו כל התורה. וזהו שאמר (תהלים קיט פ) 'כל מצוותיך אמונה', שמי שיש לו אמונה וודאי יקיים את כל המצוות בתיקונם, כי האמונה היא אות גדול על קיום התורה, עב"ל.

ודע, כי גדולה מעלת האמונה עד אין חקר, ואפילו רגע אחד של אמונת האדם בעולם הזה חשוב וחביב מאד בעיני הבורא יתב"ש. וכדרך שמצינו ב'אבן עזרא' (פירוש הארוך) על הפסוק בפרשתן (יד ד) 'וידעו מצרים כי אני ה', דלכאורה צ"ב, והרי 'מצרים' הללו עומדים כעת לטבוע בים, ומהו 'וידעו מצרים'. אלא, דקאי על המצריים שנותרו במצרים, וגם על אלו הנמצאים בים קודם מותם, גם הם 'וידעו מצרים כי אני ה' - באותם הרגעים קודם שימותו. פוק חזי כמה שידד הבורא מערכות שמים וארץ, והכל בכדי להתדיר אמונה בה' באותם כופרים נאלחים אף לרגע אחד.

וימתקו המים - המרידות עצמה מתוקה היא

בפרשתן (טו כג-כה), 'ויבאו מרתה, ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על בן קרא שמה מרה... ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים'. הנה מסע זה שנסעו בני ישראל כאחד ממ"ב מסעותיהם במדבר מלמד לרבים מאחינו בני ישראל המתחבטים גם כן ב'מסע' ושמו 'מרה' ל"ע

אפילו כמלוא נימא. ועי"ז יבוא לבטחון, שלבו יהיה נכון ובטוח בה' שכל המוכן לו מהשי"ת יבוא לידו ממילא בלי שום טורח ולא יבלה ימיו בטרדות והבלים להרבות הון ולהעשיר, כי הוא מאמין ומובטח שאין ביכולתו כלום, רק מה שקצוב לו מן השמים כן יהיה, לא פחות ולא יותר.

בהמשך דבריו כתב הרה"ק מרימנוב, ואחר שיהא מושרש בלבו האמונה והבטחון שהם תרי רעין דלא מתפרשין עי"ז יבוא בנקל לקיים מצוות 'ואהבת לרעך כמוך, כי כל מה שיראה אצל חבירו לא יקנא בו, ואפילו יעשה לו חברו איזה השגת גבול, כגון אם הוא חנווני וחברו יעשה ג"כ חנות מאותו מסחר אצלו לא ירע לבבו עליו כלל, כי יהיה נשרש באמת בלבבו שאין זה חלקו, ומה שקצוב לו מן השמים - עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע... ולכך אמר השי"ת 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים' - פירוש, הנני בעל היכולת להמטיר לכם לחם ב'פעם אחת' שיספיק לכם לימים רבים, ואעפ"כ אינני נותן לכם רק על פעם אחת 'ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו' - כדי לקבוע בלבם מידת האמונה והביטחון, למען ידעו שמי שברא יומו ברא פרנסתו. וזהו שאמר 'למען אנסנו', פירוש, (לנסותם) אם ישימו לב להבין שהחריצות בעניני עולם הזה לא תועיל לו כלום כמו שנאמר (שם יח) 'וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר', אזי ממילא ילך

ג. הנה מדרך העולם, כאשר ישאל איש לרעהו אם מאמין בחי העולמים ישיב לו - מדוע תחשדני והרי על כולנו אמרו חז"ל (שבת טז.) 'ישראל מאמינים בני מאמינים'. אך אם ישאלוהו האם נפשו שלווה ובטוחה שהבורא ימציא לו כל הצטרכויותיו, יענהו האיש בשפה רפה הלוואי שאזכה לבוא למידה זו. והאמת שאדם זה סותר את עצמו, כי האמונה והביטחון תלויים זה בזה, שהמאמין באמונה שלימה שהבורא ית"ש מנהיג לכל הברואים הריהו 'בטוח' בו שיספק לו צרכיו, ואם אינו בטוח באמת ובתמים נראה שחסר ביסוד האמונה.

ד. הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע החזיק לפרנסתו 'חנות' בה מכר מלח, ויהי היום והגיע 'מסיג גבול' ופתח בעבר השני של הרחוב חנות לממכר מלח, פשיטא שלא אמר לו הרה"ק דבר וחצי דבר, אלא שגם עזר לו, כי פעם אחת נתאחר הלה מלפתוח את החנות, והלך הרה"ק רבי משה לעורר ישנים מתרדמתם... והקיש על חלון ביתו ואמר לו, שיזדרזו כי כבר הגיעו קונים אל חנותו... וכל זאת לגודל האמונה בה' שהאמין והכיר שאין בידי אחרים לקחת משלו כלום...

כה הורה הרה"ק היסוד העבודה' זי"ע לאותם מחסידיו שהיו מוכרים סחורה ב'יריד', כי בכונה תחילה יאחרו זמן ביאתם ל'יריד', בכדי להשריש בקרבם את האמונה הבהירה אשר 'הממעט לא יחסיר' כי שפע הפרנסה אינו בא מריבוי ההשתדלות בזריזות 'לתפוס מקום' טוב... אלא כפי אשר נגזר עליו מלעילא. ולדידן ייאמר, אף אם אין אנו במדרגה כזו, ועלינו להגיע ב'זמן'... אך על כל פנים עלינו לזכור זאת בשעה שאירע תקלה ובעל כרחו עליו לאחר, שלא ישרוף את כל העולם בכעסו... ולא יאכל את ליבו בעצבנותו וברגזנותו... אלא יזכור היטב שאין הפרנסה באה אלא מן השמים ולא כתוצאה מעסק הידים...

ז ח) 'טוב אחרית דבר מראשיתו טוב ארך רוח מגבה רוח', ולכאורה הם ב' עניינים נפרדים שאין להם שייכות זה לזה, אך ניתן לפרש כי הנה שטות גדולה היא להתרעם בעת שבאתו הצרה, כי יתכן שבאה עליו לכפרת עוונותיו, ומוטב לו לאדם להתייסר בעולם הזה מאשר לקבל עונשו בעולם הבא, זאת ועוד, כי יתכן שמ'רעה' זו תצמח לו טובה גדולה, וכמו שהיה במכירת יוסף, שבאותה שעה נדמה היה כי אין לך צרה גדולה מזו, ובאמת 'למחיה שלחני אלוקים' ואם לא היה מתגלגל למצרים לא היה יוצא למלוך עליהם ולא היה בידו לכלכל את בית אביו בשנות הרעב, גם טובה רוחנית גדולה נצמחה על ידו, וכדאיתא במדרש (ייק"ר לב ה) 'יוסף ירד למצרים וגדר עצמו וכו' ונגדרו ישראל בזכותו, ואין לו לאדם אלא לקבל כל הקורות עמו בשמחה'. והוא שאמר הכתוב 'טוב אחרית דבר מראשיתו', כי הטובה שמגיעה בסוף אוי בעצם כבר

(ופעמים שהם מתעכבים ב'מסע' זה זמן ארוך מאד) כשהם מרגישים כי באו 'מים' עד נפש - כעין 'ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם', ונראה לכל אחד מהם שכביכול עזבם ה' לאנחות, ומהו חיוקם - ע"ד מעשי אבותינו במדבר 'ויורהו ה' עין וישלך אל המים וימתקו המים' - שנתגלה להם כי אותם מים בעצמם מתוקים הם, אלא שמתיקותם נסתרת עד שגילה להם הקב"ה מתיקותם - כיו"ב לדין 'אדון עולם' עושה את כל המעשים, והוא מנהיג ומשנית עליו בכל יום ושעה להיטיבו באחריתו, אלא שבעת הנו 'מסתתר' מעמו, יבוא הקץ ויתגלה אליו, וכשידע אל נכון כי הכל לטובה, מעבשו כבר לא יהיו המים 'מרים' במרירות נוראה כ"כ, וכבר מעתה ימתקו המים'.

בדרך זה ביאר הרמ"ק המניד מולאזיץ ז"ע בספרו 'אמתחת בנימין' (קהלת ז ח) הא דכתיב (קהלת

ה. מעשה היה לאחרונה באחת הערים שב'צפון' ארץ הקודש, נער יתום הגיע זמנו להיכנס בעול תורה ומצוות, והנה נער זה בילדותו אהב מאד לשמוע 'זינגערס' (זמרים) מקהל ה'חרדים' לדבר ה'. ואכן, לקראת סעודת הבר מצוה התנדב זינגער (זמר) ידוע שזימר בקול נעים ורנן במשך כמה שעות רצופות לשמחת לב חתן המצוות, וכל זה חנים אין כסף, על אף שהדבר עלה לו ביגיעה ועמל.

כעבור כמה ימים נדבק ה'חתן' בווירוס (הקורונה), וממילא הודיעו משפחת החתן לכל משתתפי סעודת הבר מצוה שעליהם להיכנס ל'בידוד' ל"ע ובכללם ה'זינגער', ולא עוד אלא שאכן לא היה כאן חשש שוא כי אף הוא עצמו חש בסימני הווירוס כעבור יומיים, וכמעט שתקפוהו הרגשות חרטה, לא די ששוררתי וזמרתי בכל כוחי לשם מצוה חנים אין כסף, כביכול נעשיתי עתה בהתדבקות בווירוס. אבל 'לא מחשבותי מחשבותיכם', כעבור ג' שבועות הזמינו את הזינגער מארגון ידוע המשמח לב יתומים בארה"ב, ובקשתם בפיהם, היות והם עומדים לערוך שמחת 'בר מצוה' לכמה יתומים, והגיעה שמועה לאזנם ע"י אחד העסקנים שהוא זימר ושימח כהוגן וכראוי בבר מצוה של יתום פלוני, ע"כ הם מזמינים אותו לעלות על 'ציפור ברזל' לנחות בארה"ב לשורר ולזמר במסיבה שהם עורכים, וכל זה תמורת סכום הגון מאד... אמנם, הם מציבים תנאי לכך - שכבר עבר את הווירוס, אז ראה האיש מעט דמעט מפלאי תמים דעות ה', כי הוא חשב מה לי ולצרה הזאת - עשיתי חסד בגופי והפסדתי שהיה עלי לשבת כלוא בבית, ולא עוד אלא ש'הפסד ממון' בא עלי כי לא היה באפשרותי לצאת במשך כעשרה ימים לשורר בשמחות אחרות אשר נקראתי לבוא אליהם, והקב"ה שילם לו בהזמנה זו פי כמה וכמה, כי רק בזכות שהייתו ושירתו באותה בר מצוה נקרא לשם.

ו. וכך ביארו קמאי בפסוק (שמות טו כ-כא) 'ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה... שירו לה' כי גאה גאה'. מדוע לקחה אותה הצדקת דייקא תוף להלל עמו לה' יותר משאר כלי זמר ככינור ועוגב או חליל. אלא, כי אופן הוצאת קול הנגינה מהתוף הוא על ידי הכאה, שמכים בו בחזקה ויוצא ממנו שירה וזמרה בנעימה. כיו"ב באה מרים הנביאה ללמדנו ארחות חיים, שנדע כי דייקא ממקום ההכאה - ההסתרה, משם נשמעת שירת האמונה, אם אך יאמין האדם (המוכה) שהכל לטובתו השלימה. ושירה זו חשובה לאין ערוך אצל אבינו שבשמים. וכבר אמר החכם, שכמו בעניין חכמת השיר יראה המתבונן שאי אפשר לזמר ניגון בקול ישר, אלא על ידי שהקול עולה ויורד נבנית לה שירה נפלאה, כך על האדם להאמין שדייקא על ידי עליותיו וירידותיו, נוצרת לו שירת חיוו, שירה ערבה ונפלאה, כי אף הירידות והדברים הקשים הבאים על האדם הלא הם לטובתו השלימה.

ז. בספר 'שער בת רבים' ביאר בלשון הכתוב (קהלת ט יז) 'דברי חכמים בנחת נשמעים', שהנה ידוע מה שאמרו חז"ל (ברכות ס:) 'לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד'. והביאו על זה את המעשה הנודע ברבי

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

ישראל נתונים בדין 'מה אלו אף אלו' (שמור פכ"א), והוצרכו ל'רחמים' מרובים. ואף שרצה הקב"ה לזכות את ישראל בדינם, להתנהג עמהם במידת הרחמים ולעשות להם נס ופלא, אבל, לא הייתה להם כל זכות ומצוה לעורר עי"ז רחמים על עצמם. ע"כ אמר למשה מה תצעק אלי, אין הדבר תלוי בידי, כיון שמידת הדין מונעת אחרי שאינם ראויים לנס. ומה תעשה - דבר אל בני ישראל - שיתעצמו באמונה בכל לבם, ויסעו אל הים קודם שיחלק - על סמך הבטחון שיעשה להם נס, ובאמצעות זה תתגבר עליהם מידת הרחמים... כי גדול הבטחון והאמונה הלז להכריעם לטובה, ותמצא שכן היה'.

הגיעה 'מראשיתו' ומתחילה, כי לולא ה'ראשית' לא היה זוכה לאותה טובה שבאחרית דבר, וממילא 'טוב ארך רוח' - טוב וישר הוא להיות ארך רוח ולהמתין בסבלנות" מבלי להתרעם ח"ו מאשר להיות 'גבה רוח' ולכעוס..."

זכות האמונה - כח האמונה לקרוע את הים, לבטל כל הצרות ולהשפיע פרנסה

בפרשתן (יד טו), 'מה תצעק אלי', והקשה באור החיים הק', וקשה, ולמול מי יצעק אם לא אל ה' אלוקיו, ובפרט בעת צרה כדכתיב (יונה ב ג) 'קראתי מצרה לי... ומבאר האוה"ח שהרי באותה שעה היו

עקיבא שהלך בדרכו עם תלמידיו ובידיהם תרנגול חמור ונר, בדרכם הגיעו לעיר אחת, חיפשו מקום ללון ואיש מאנשי העיר לא אבה לתת להם 'קורת גג', נענה ר"ע ואמר כל דעביד רחמנא לטב. ושכבו עצמם לישן במדבר, והנה באה הרוח וכיבתה את הנר, בא החתול ואכלו לתרנגול, בא האריה וטרף את החמור. ועל כולם הכריז 'כל דעביד רחמנא לטב'. באותה הלילה נכנס ה'גייס' לעיר ולקח את כל בני העיר בשבי, ואילו את ר"ע ותלמידיו לא לקחו מכיוון שלא ראו ולא שמעו אותם... נענה ר' עקיבא ואמר לתלמידיו, לאו אמרי לנו כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה. והנה 'נחת' ר"ת נר חמור תרנגול, ומעתה יש לפרש כי דברי חכמים לומר כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד הרי בנחת - על פי המעשה בנר חמור ותרנגול המה נשמעים ומתיישבים על הלב, כי במעשה זה פקח הקב"ה עיניהם להראותם כיצד היה הכל לטובה, וללמד על הכלל כולו יצא.

ח. וכך פירש הרה"ק רבי שלמה (הראשון) מבאבוב זי"ע (בספרו עטרת שלמה) את הפסוק (ישעיה נו א) 'שמרו משפט ועשו צדקה', כי 'שמרו' יתפרש מלשון המתינו, וכמו 'ואביו שמר את הדבר' (בראשית לו יא), ובא הכתוב לומר המתינו בסבלנות בעת שנראה כ'משפט' ובשעה ששולטת מידת הדין, ואז תראו כי אין זה אלא עשיית צדקה וחסד, כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות'...

ט. את זו דרש ה'בינה לעיתים' (עת צאת, דרוש כח), כתיב (מיכה ז טו) 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', ומן הראוי היה לומר אעשה נפלאות, אך באמת 'עשית הנפלאות לעולם לא חסרה ונמשכת גם כן בזמן הגלות', אלא שאין אנו רואים אותם נפלאות, כי פעמים שהטובה נסתרת ואינה נגלית לעין כל (כמו שבמצרים 'ראו' הכל את הטובה והניסים), על כן אמר שבזמן הגאולה יראה אותנו ויגלה לנו אותם נפלאות הנעשה עמנו מכבר, כמו שראינו בעינינו בצאתנו ממצרים...

י. מעשה בחסיד שהמתין שנים רבות לזש"ק ולא נושע, עד שהציעוהו לו ליסע למדינה פלונית שם יושע, פנה אל רבו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע בשאלה, הורני את הדרך נלך בה, האם ליסע שמה או לאו, כי ההוצאות שמה עולים להון עתק עד מאד, אמר לו הרה"ק, אין לך צורך בנסיעה זו, השאר בביתך וה' יהא בעזרך, חזר החסיד לביתו ומסר לב"ב את דברי הרבי מתוך אמונה שלימה - כי ה' יהא בעזרנו, משעברו חודש וגם שניים ולא נושעו, החליטה האשה לאגור מעות בעבודות קשות שהיתה משתכרת ומשמרת כל פרוטה, עד שיהיה בידם סכום הגון הנדרש מהם לשלם לרופאים במרחקים... וכך הייתה עושה, מצרפת פרוטה לפרוטה, ומחלפת בדינרי זהב, ואת מטבעות הזהב הייתה מטמנת בתנור ישן הנמצא בביתם, וכבר פסקו מלהשתמש בו מזה עידן ועדנים.

כך עבר עליהם זמן רב, כשהוא אוגר בקרבו 'אמונה בה' ובצדיקים' והיא אוגרת מעות ומטבעות. ביום בהיר אחד יצאה האשה מהבית, ו'בעל הבית' נתיישב לעסוק בתלמודו, אך הצינה גברה עליו, וחשב לעצמו, הרי הנני איש יחידי בבית מוטב אסיק את התנור הישן הקטן מאשר את התנור הגדול המשמש אותנו יום יום, והוא לא ידע כי הוא שורף במו ידיו מטבעות הזהב שב"ב נתייגעה עליהם כל כך, ובבואה לביתה... שמעה קול התורה המתרוני בבית בנועם זמר, ולאידך ראתה שכל עמלה ויגיעתה ירד לטמיון והפך למאכולת אש... מכיון שכך החליטה, אם

באר הפרשה - פרשת בשלח - שירה

ה

התוף בידה ותצאן - מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב"ה יעשה להם ניסים והוציאו תופים ממצרים' [וכן הוא גם ברש"י על הפסוק (תהלים קיד ב) 'היתה יהודה לקדשו' בו', שמרוב בטחונם ירד נחשון לתוך הים קודם הבקיעה], ולזאת כיוון רש"י בפסוק 'מה תצעק אלי, בדאי האמונה שהאמינו בו'. נמצינו למדים שכל אותו הנס בזכות האמונה בא להם". כי גדול בוחה של האמונה להחיש ישועתו², ולהריק עליו שפע רב בניסים גלויים³.

כמו כן איתא מהרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע בפרשתו על הפסוק (טו א) 'אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת, וברש"י, על לשון ישיר שהוא לשון עתיד, כלומר שהיו בטוחים שיעשה להם נס, ונחשון שקפץ לים זה בא לו מחמת שבטח בחסדי השם יתברך ובנפלאותיו, שבוודאי יעשה נס לבניו רחומיו, לכן לא חשש מלקפוץ לתוך הים. והאמין שבנ"י ישירו את השירה הזאת, וכדברי רש"י על הפסוק (טו ב) 'ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את

כן, אין לי ברירה אחרת מלבד לבטוח בה', פרשה ידיה בתפילה לפני ה' מתוך שהיא נסמכת ובוטחת רק עליו. ואכן, מיד אחר כן נושעו בזש"ק, ללמדך כי דייקא אחר הכרת האדם כי אין על מי להשען אלא על אבינו שבשמים קרובה ישועתו לבוא.

והעמיסו זאת בלשון התפילה ('והוא רחום' לשני וחמישי) 'טהור ישועתנו קרבה - יגענו ולא הונח לנו, שכאשר יגענו ולא הונח לנו ולא הועלנו מאומה מכל ריבוי היגיעה והעמל, והננו מגיעים להכרה שרק השי"ת יכול להושיענו, או אז ישועתנו קרבה...

יא. וכך פירש הגאון רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל בלשון הכתוב (יד יט) 'ויסע מלאך האלוקים וגו' וילך מאחריהם, וז"ל, 'הים ייסוג לא מפני מלאך האלוקים אלא מפני בני אנוש השמים מבטחם בה'.

הנה, כתיב בפרשתו (יד טו) 'ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו'. הקשה הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע (בשלח טו), הרי בוודאי היה יודע משה שבדבר ה' עשה את כל המעשים האלה, והיה לו לבטוח שיושיעם ה' למען שמו, כי 'הוא אמר ויהי', הוא הביא את בני ישראל לפני הים ומצרים אחריהם ובוודאי הוא יושיעם, ולמה האריך בתפילה, ועוד הלא הוא אומר התיצבו וראו את ישועת ה' וגו' ונמצא בטוח היה בבירור בישועה ועל מה התפלל. (ועיי' מכילתא, מובא בילקוט רמז רל"ג, אמר לו הקב"ה למשה בני נתונין בצרה ואתה עומד ומרבה בתפילה).

ומבאר ה'באר מים חיים' זי"ע, והנראה כי תפילת משה לא הייתה על ישראל, כי עליהם אכן סמך והאמין בה' שיושיעם, ואף הוא בעצמו אמר להם מפורש ה' ילחם לכם, אמנם, עיקר תפילתו לא הייתה כי אם על ה'ערב רב' שקיבלם מדעתו, ועליהם האריך בתפילה שגם אותם יושיעם ה', אחרי שבאים להסתופף תחת צל כנפי השכינה, ואף על כך אמר לו ה' מה תצעק אלי, פירוש, למה אתה מאריך בתפילה כיון שאומרים שבאים להתקרב אלי ודאי אשר אושיעם בשביל קידוש שמי. ללמדנו, שכל הרוצה להתקרב אל ה' יהא שמור מן השמים, ויוושע מכל צרותיו ומצוקותיו. ומביא שכן מצינו מעשה במדרש (שו"ט תהלים כה על הפסוק 'אלוקי בך בטחתי אל אבושה'), וז"ל. ...היו שומרי המדינה עוברין ומצאו אכסנאי אחד ותפסוהו, ואמר אל תכוני כי בן ביתו של מלך אני, כיוון ששמעו כן, הניחוהו ושמרוהו עד הבוקר, בבוקר הביאוהו אצל המלך ואמרו לו 'בן ביתך' מצאנו אמש, אמר לו המלך, בני, מכיר אתה אותי, אמר לו לאו. (אמר לו המלך) אם כן היאך אתה בן ביתי, אמר לו - בבקשה ממך, אני בן ביתך, אבל 'בך בטחתי', שאלמלא אמרתי להם כן היו מכים אותי... אמר להם (המלך) הואיל ובטח בי הניחו לו. וכן אמר דוד 'אלוקי בך בטחתי' ובשביל כך 'אל יעלצו אויבי לי, כיו"ב, לענין ה'ערב רב', אף שאינם מבני ישראל בני ביתי, מ"מ, כיון שבפיהם שמו בטחונם בי ונתקרבו עם ישראל בבטחונם שאני אציל אותם בוודאי אושיע להם.

יב. בפרשתו (טו כו) 'כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך', הקשה הרה"ק ה'אורח לחיים' מזלאטשוב זי"ע שלכאורה היה די באומרו 'כי אני רופאך', שפשיטא הוא שהכוונה אל השי"ת שהוא רופא כל בשר, ומדוע הוצרך לומר כי אני ה' רופאך, ומבאר 'ונראה הכתוב מלמדנו שבאם שיש לאדם איזה צער ח"ו, אם יחשוב הלא הכל מאת השי"ת כי הוא המשגיח ומנהיג את כל העולמות כולם עליונים ותחתונים כרצונו וחפצו, ומסתמא זו הוא טובה גדולה לו כדרכו להיטיב, ובהחשבו זאת תיכף יבטל הצער ההוא', עפ"ז יש לפרש דהכי קאמר קרא, אם תדע כי אני ה' - כלומר, שהכל הוא ממני ה' המורה על רחמנות וטובה גדולה, אזי מחשבה זו עצמה היא רופאך - שיתבטל כל הצער והחולי. וכל המחלה אשר שמתי במצרים מחמת חסרון האמונה שהיה בהם לא אשים עליך מאחר שיהיה לך אמונה שלימה כי אני ה'.

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

גם השפעת הפרנסה תלויה בתוקף אמונתו של האדם 'כי הוא קל זן ומפרנס לכל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא'י, וכך ביאר הרה"ק ה'נועם אלימלך' ז"ע (ר"ה ויאמר) הא דכתיב בריש 'פרשת המן' (טו ד) 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו, שאמר הקב"ה למשה, הנני מוכן להיות ממטיר לכם לחם ולהשפיע פרנסה מן השמים, אך מאחר שיצא העם ולקטו, ר"ל שהמה מחוסרים בטחון

ויצאו מגדר נכון, על כן ולקטו דבר יום ביומו, שצריך לצאת לפרנסתו מדי יום, וז"ל, שהשי"ת אומר מה שאתם אומרים שצריכים לפרנסה אני תמיד בכל עת מוכן ומזומן לפרנס ולתת לכל איש מידי יום ביומו פרנסתו בשמים. ויצא העם ולקטו וכו', פירוש אך כשאדם הוא מחוסר הבטחון ויוצא מגדר הנכון והראויה לבטוח בה', לכן ולקטו דבר יום ביומו - צריך להתחדש אליו הלקיטה מחדש, כי אם היה בוסח בלב נאמן¹⁰

כדברים הללו כתב גם הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' ז"ע (ויקהל ג) לבאר הטעם שנאמר באמצע השירה את הפסוק 'אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל', שלכאורה מקומו בתחילת 'סיפור' הנס ולא באמצע, ומקדים להביא מה ששמע מהבעש"ט הק' ז"ע, וז"ל, שבכל צעד האדם בגשמי וברוחני, שאם נותן לב שגם בזה הצער הוא השי"ת בעצמו אלא שהוא דרך לבוש, וכאשר נודע לו זה הוסר הלבוש ונתבטל הצער וכל גזירות רעות, עכ"ל, ומוסיף להביא עוד ממרנא הבעש"ט ז"ע שזהו הטעם שנאמר כאן ה' אלפי"ן אמר אויב ארדוף אשיג אחלק, להורות שהכל היה מאלופו של עולם, אלא שהיה זה בהסתר. ועפי"ז מבאר הטעם שנאמר פסוק זה באמצע השירה, כי זהו עיקר השבח והשירה, שבעודם בגלותם סברו שאמר אויב, ועכשיו הרגישו שלא היה זה 'אויב' אלא 'אוהב'... ומסיים בזה"ל, וזהו עצמות הגאולה, והוא בכל אדם ובכל זמן, והוא סוד גלות מצרים שיש בכל אדם ובכל זמן 'מן המצר קראתי קה' (תהילים קיח ה) 'בצר הרחבתי לי' (שם ד ב) שזהו הגאולה עצמו.

יג. וכמו שאמר הרה"ק ה'דברי שמואל' ז"ע (בפרשתן) בביאור הכתוב (יז יב) 'ויהי ידיו אמונה', שכשם שהאדם פועל ב'ידי'ו כל אשר יחפוץ עשות, כך בכח האמונה לשדד ולשנות את כל מעמדו ומצבו. וז"ל, מי שיש בו אמונה אמיתית נעשית אמונתו אצלו כיד ממש, כדרך שהאדם מסוגל לפעול בידיו כרצונו כך פועל הוא באמונתו. וזה היה כוחו של הס"ק מלכוביץ' ז"ע שפעל ישועות בקרב הארץ, כי היה גבוה מאוד במדרגה זו של אמונה, וכל יהודי שבא לפניו היה משריש בלבו אמונה בהירה כל כך, עד שבכוחה נעשו כל המעשים והמופתים למעלה מדרך הטבע. 'עד בא השמש', הכח הזה לפעול על ידי אמונה יתקיים ויהיה נמשך עד בא שמש משיח צדקנו. עכ"ל.

יד. כמו שפירשו את הפסוק בפרשתן (טו טו) 'עומר לגולגולת', עומר - הפרנסה תבוא לאדם לגולגולת - כמידת האמונה שיש בראשו של האדם, כי כגודל אמונתו כך שפע פרנסתו.

טו. הנה אמרו חז"ל 'קשין מזונותיו... זיווגו... כקריעת ים סוף' (פסחים קיח.), וידועה הקושיא וכי יש דבר קשה לפניו יתברך, ומבאר הרה"ק ה'גנזי ישראל' (טשורטקוב) ז"ע (על הפסוק 'אז ישיר', תרע"ד) כי רצון הבוא יתב"ש שנשים בטחוננו בו, ונאמין שהוא הזן והמפרנס וחלילה לנו מלחשוב או לומר 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', והנה בקריעת ים סוף היה ים מלפניהם ומצרים מלאחריהם ולא ידעו לשית עצה בנפשם אנה יפנו לעזרה אלא שמו עיניהם לשמים והאמינו בה, ואם כי קשה היה מפני הקטרוג בזכות האמונה נושעו, כן גם בפרנסה - יבין שאי לו לסדר פרנסתו בעצמו, ורק בזכות האמונה יתפרנס בכבוד וברוח, ואז אף אם כביכול קשה לפרנסו מחמת קטרוג וכיו"ב יעשה הקב"ה עמו נס כמו שעשה בקריעת ים סוף. וזה נראה כוונתם במה שאמרו (שבת לא.) 'אמונת זה סדר זרעים' כי טבע שקבע ה' בזריעת השדות שלא יצמחו ויעשו פרי תבואה טרם נרקב הגרעין, כן הוא באמונה - כל עוד שיש בקרב לבו איזה 'גרעין' של תקווה במעשי ידיו בעצמו, כל זמן שאדם ישית עצות בנפשו אז לא יושע בה' תשועת עולמים, וזהו הקשר שבין אמונה לסדר זרעים - כי בשניהם תבוא הצמיחה רק לאחר שיכיר כי בעצמו איננו שווה מאומה, רק בכח הקב"ה אז יצליח.

גם נרמז ענין זה בפרשתן (יד טו) 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', וכמו שאמר הרה"ק הר"ב מפשיסחא ז"ע (הובא בשפתי צדיק פסח עו) במאמר חז"ל (פסחים קיח.) 'קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף', כי ב'קריעת הים' אמר הקב"ה למשה 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', ומבואר ברמב"ן (שם) שהיו כמה כיתות בין בני ישראל שהציעו 'עצות טובות' כדת מה לעשות באותה שעה, יש מהם שאמרו להילחם עם המצרים, ואחרים אמרו לחזור למצרים, עוד כת אמרה להיכנע תחתיהם עיי"ש, ולכן אמר להם קוב"ה ויסעו - עזבו נא כל תחבולות ועצות

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

ז

עולם על כוחה של האמונה אף אם אינו 'בעל מדרגה'
בשאר העניינים...

היתה פרנסתו מזומנת לו שלא בצער ועבדות כלל, כי
אם במטר הזה ההולך שלא ביגיעה¹⁰. עכ"ל.

התייצבו - להמתין בסבלנות בציפייה לישועת ה'
בפרשתן (יד יא), 'ויאמרו אל משה המבלי אין קברים
במצרים לקחתנו למות במדבר', ותמוה מאוד
היאך עלתה על דעתם מחשבת פיגול זו אחר שראו
במו עיניהם את הירד החזקה אשר עשה ה' במצרים
ואת כל האותות והמופתים, אלא שלגודל הבהלה
בראותם מצריים מאחוריהם וים מלפניהם... איבדו את
דעתם וסבלנותם משום שהרגישו את הצרה הקרובה,
וכאשר האדם בא לידי בלבול וטשטוש הדעת מסוכן
הוא לאבד לגמרי ח"ו את האמונה בהשי"ת. וזהו
שהשיבם מיד משה ואמר (פסוק יג) 'אל תיראו התייצבו
וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום', כלומר
התייצבו על מקומכם הראשון בהתחזקות בלא בלבול
וטשטוש המוחין, זכרו את בוראכם המיטיב לכם עד

שלא תאמרו, לא נאמרו דברים הללו אלא למי שעובד
את ה' בכל לבבו שהוא זכאי ל'ירידת המן'
והשפעת הפרנסה¹¹, אבל אחד שכמוני ודאי אינו בכלל
הכי... אך שמע נא לדברי ה'משך חכמה' (ד"ה למען)
המבאר כי בא הכתוב להוציא ממחשבה זו, ועל כך
נאמר (טו לב) 'למען יראו את הלחם אשר האכלתי
אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים', וז"ל, בא
וראה אימתי האכיל את המן לישראל האם לאחר
קבלת התורה וקיומה, הלא תיבף בהוציא אתכם מארץ
מצרים האכלתי אתכם את המן. עכ"ל. וכלומר שבאותה
שעה עדיין לא קיבלו ישראל את התורה ועדיין לא
היו 'צדיקים גמורים', ולהם ניתן המן, וציווה הקב"ה
להניח משמרת לדורותיכם - למען נדע שגם אותו הדור
זכו להשפעת הפרנסה מכח האמונה, וללמד לדורות

אשר בידכם והשליכו יהבכם רק על הבורא יתב"ש, ואנכי אעשה עמכם ניסים ונפלאות - שיקרע הים, והוא נס
חדש שלא היה לעולמים עד היום. כעין זה נמי ב'פרנסתו של אדם', כאשר יפסיק האדם לתת עצות כניכול לבורא
יתב"ש (ומדובר אף במי שמאמין כי מפתח הפרנסה ביד ה') - הנה אעשה עסק (ביזנעס) פלוני ומשם יתן לי השי"ת כך וכך
מעות, ומעסק אחר יתן לי כך וכך... אין לו אלא להשתדל' ולישא עיניו למרום בתפילה שיצליח ה' דרכו, אז יראה
ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו, ויקבל שפע רב מידו הרחבה הפתוחה והמלאה.

טז. מעשה נפלא הביא הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע (שפע חיים תשמ"ג בפרשתו), וז"ל, פעם דרש הגה"ק ר"ח וויטאל זי"ע
שכל אדם אשר ישים ה' מבטחו יזמין לו השי"ת כל צרכיו, אפי' שלא יעשה כל פעולה והשתדלות, בין שומעי
לקחו היה יהודי פשוט ותמים שהדברים נכנסו ללבו עד שקבל ע"ע מתוך אמונה תמימה שלא לעסוק יותר במסחר
אלא לעסוק בתורה"ק, הגויים שבאו לחנותו כהרגלם לעגו עליו לראותו לומד והשתוממו לשמוע שהפסיק לסחור
אלא בוטח בה', אחרי כמה ימים נכנס לחנותו גוי שהחזיק בידו פרווה (fur) כבדה שקנאה בסכום מועט ורצה למוכרו
ליהודי, והלה השיבו שהפסיק לסחור, גער בו הגוי, הניח הפרווה, ואמר הנני משאיר פרווה זאת בידך ולכשיזדמן
לך תשלם לי תמורתו, כי קשה עלי המשא של הפרווה הכבידה. משיצא הגוי מהחנות והיהודי רצה להניח הפרווה,
נקרעה הפרווה ונפלו מבין הקרעים דינרי זהב רבים ויהי לפלא... לאותו יהודי היה שכן שראה שאכן נתקיים בשכנו
מה שהבטיח ר' חיים וויטאל בדרשתו, אמר בלבבו שגם הוא יחדל מלהתעסק לפרנסתו, וכך יזכה גם הוא לפרווה
עם זהובים, ולא זכה... כעבור כמה שבועות הלך האיש לשאול את ר"ח וויטאל לפשר הדבר במה נשתנה הוא
מחברו, השיבו מהר"ח, חברך בטח בה' מבלי שיעלה על דעתו איך ישפיעו לו וסמך על הקב"ה, משא"כ אתה הרי
ציפית לפרווה וכאשר האדם יש לו עצות בנפשו אינו זוכה לישועת ה'.

יז. איתא ברבינו בחיי' (טז טז) דלכן הוריד הקב"ה לבני ישראל את המן בשכבם על מיטתם מבעוד ליל, והיו משכימים
ומוצאים מזונותיהם מוכנים בלא כל טורח, ללמדם כי ההולך בדרכי ה' ימצא את מזונותיו ללא כל טרחה ויגיעה.
ובזה מבאר הכתוב (תהלים קכז ב) שווא לכם - לכל אלו המדמים לנפשם כי מזונם ופרנסתם תלויים בידם, ולכן הם
משכימי קום מאחרי שבת ועמלים עד הערב ואף עד חצות ליל, לאגור את הממון לקנות את אכלם, כי הלא כן
יתן לידידו - ידידי ה' המאמינים בו, בעת השינה - ללא עמל וטורח לריק.

ועל דרך זה כתב גם ה'בעל הטורים' (טז טז) על הכתוב 'זה הדבר אשר ציוה ה'' - בזה הפסוק יש כל אלפ"א
ביתא, לומר לך כל המקיים את התורה מזמין לו ה' פרנסתו בלא טורח כאוכלי המן'.

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

הנה ועשה לכם ניסים ונפלאות במצרים, וממילא תראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם גם היום.

על המשמר שלא לאבד את יישוב הדעת¹ והסבלנות², ו'מה תצעק'³... אלא יתאזר באמונה יתירה בישועת ה' כי תבוא במהרה⁴, ועל ידי אותה התחזקות ו'התייצבות' יזכה לתשועת ה' כהרף עין. וכבר אמר הרה"ק מקאברין זי"ע (תורת אבות דרכים בעבודת הבורא, רט) עד שמרגיש שחשך עליו עולמו, כי עליו לעמוד ולדידן ייאמר, בעת אשר עובר אדם תקופת הסתר

יח. מרגלא בפומיה דהרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע לבאר בדרך צחות בלשון הפסוק בפרשתן (יז ד) 'עוד מעט וסקלוני', שפירושו לסקול באבנים - ובשפת האידיש באשטיינערן, ולדידן ייאמר - עוד מעט - וסקלוני, 'ועסטו פארשטיין', אבל עתה אין ביכלתך להבין (כי לתיבת פארשטיין יש משמעות כפולה, מלשון אבנים הסוקלים וגם לשון הבנה, ולשון נופל על לשון). כי אכן הכלל הראשון באמונה, שידע האדם שאינו צריך להבין את כל הנעשה בעולם... אלא יחכה 'עוד מעט'...

יט. הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע אמר, כי המעיין בתורה יווכח לראות שבני ישראל לא שהו ב'מרה' כי אם יום אחד בלבד, ועם כל זאת 'וילונו העם לאמר מה נשתה' (טו כד), בטענה ובכיה על שאין להם מים לשתות כי מרים הם, והרי מיד למחרת באו אילימה 'ושם שתים עשר עינות מים ושבעים תמרים', אלא כך נראה האדם שהוא קצר רואי, ואינו יכול להתאפק ולדחות אפילו לזמן קצר את מבוקשו, ומדוע לא יחיה בעיני האמונה לראות שלא יאריכו הימים והשעות וה' ירוויח לו בכל ענייניו. ועל ידי האמונה יקנה בנפשו מידת הסבלנות, כי כל חסרון הסבלנות בא מכך שהאדם רוצה למהר לדעת ולהשיג מה מלפנים ומה מאחור, אם אך היה 'מאמין' היה מכיר שאי אפשרי לאחר המוקדם או להקדים המאוחר.

ואגב אורחא יובא בזאת אודות מידת הסבלנות, שהנה כתיב בפרשתן (טו יג) 'נהלת בעוז' פירש"י 'נהלת - לשון מנהל, ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון עברית, עכ"ל. וכתב הרה"ק האמרי אמת זי"ע במכתב קדשו (ליקוטי יהודה בפרשתן) להג"ר יעקב העניך סנקביץ זצ"ל ראש ישיבת 'שפת אמת' ששני הביאורים עולים בקנה אחד, כי מי שבתפקידו 'מנהל' ועוסק עם הציבור עליו להיות נושא וסבלן, להלך עם כל אחד ואחד כפי רוחו.

כ. עצה טובה קא משמע לן, כאותו מעשה שהיה אצל הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, שנכנסו אליו אב ובן כב' שבועות קודם פטירתו לעלמא דקשוט, ובכה האב לפניו שהבן מרגיש כי רודפים אותו בכל מקום אשר הוא הולך ומר לו עד מאוד, א"ל רבי אברהם, פעם אחת בשנה נצטוונו להרגיש טעם מרור - בליל הסדר. אבל בכל השנה אין כל טעם ועניין להרגיש טעם מרירות, ור"ל, שאם יתבונן האדם היטב במצבו בלא להתעמק רק בצרה אזי יראה היטב עד כמה מוקף הוא בחסדי ה' וברחמיו, ואין עניין לאכול את ה'מרור' - להיות שקוע כל כולו במרירות... אלא, שעינו של אדם מטעה אותו - להביט על הרע במיעוטו תחת ההבטה על רוב טובה שהקב"ה משפיע עליו בכל עת ושעה.

פעם הראה הרב אליהו דסלר זצ"ל לתלמידיו דף לבן עם נקודה שחורה כתובה בו, ושאלם - מה הם רואים, ויענו כולם כאחד - נקודה שחורה אנו רואים, נענה ר"א ואמר להם, ואילו את כל הלבן שמסביב לאותה נקודה קטנה אינכם רואים... דעו כי זהו טבעם של בני אדם לראות רק את השחור את הרע אף שאינו אלא נקודה קטנה שבקטנות לעומת הלבן השולט בכל הדף... ודרך הישר להיפך היא.

סיפר הרה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זי"ע שפעם הלכו הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב והרה"ק רבי ישראל מפיקוב זי"ע (בנו של הרה"ק מארדיטשוב) להתעסק במצוות פדיון שבויים, והיה זה בימות החורף בעת שהצינה שולטת בעולם, ובדרכם נקלעו לכפר אחד קטן והכניסם יהודי אחד לביתו ללינת הלילה, והעמיד בפניהם חדר קטן אשר תקרת הבית היתה סדוקה ומטה ליפול, וכשהחלו להסיק את התנור נשרו חתיכות קרח וכפור מהתקרה על המיטות, ונאנח הרה"ק רבי ישראל כי לא היה רגיל לתנאים נוראיים כאלו, ורצה הרה"ק מסאסוב לחזקו ולשח את ליבו, ואמר לו כי יש לו י"ג סיבות להיות בשמחה. א. ב"ה שאין כואב לו צד ימינו, וממילא יכול לשכב על צד ימין, והגע עצמך אילו היה כואב לי שם כיצד הייתי יכול לשכב בנחת... ב. בחסדי השם גם הצד השמאלי אינו כואב וניתן לשכב אף עליו... ג. גם הגב אינו מציק וטורד... ומנה והלך י"ג דברים בהם היטיב לו הקב"ה בתוך המצב שהיו נתונים בו, וככה הלכו והתחזקו בשמחה ובהודאה לקל הטוב עד שיצאו שניהם ברקידה... (מאמר מרדכי ח"ב עמ' קיז).

מעשה באברך שבאחד הלילות נכנס הביתה כדרכו, ומשום מה לא הגישו לפניו את 'סעודת הערב' כרגיל, ולא עוד אלא שראה לתדהמתו כי הכיור מלא בכלים מלוכלכים ושיירי מאכלים דבוקים בהם... ושאל בחרי אף את בני ביתו מה עשית היום... כמי שאומר מדוע את יושבת בטל מבלי לעשות כלום... שמעה חרפתה ולא ענתה. למחרת שוב ראה שכמעשהו מאתמול כך מעשהו היום, מטבח מלוכלך ואוכל אין, חזר על שאלתו מה עשית היום, והיא מתעטפת בשתיקתה... ביום השלישי כשפתח את דלת הבית חשכו עיניו, הילדים מסתובבים בלא מלבושים הולמים, בוקה ומבולקה בכל פינות הבית, הקירות מעוטרות בכתמי שוקולד - מעשה ידי הילדים להתפאר, והיא שוכבת במיטתה, הרים קול בצעקה מה עשית היום, פתחה את פיה בחכמה ואמרה, אכן היום לא עשיתי כלום... והיה בזה תוכחה מגולה ללמדו כי כך נראה בית כשהיא לא עושה כלום, ומעתה יבין היטב כמה עשתה ועשתה ביום אתמול ושלושום בעת אשר היה נדמה לו שלא עשתה מאומה מאחר שלא הייתה מוכנת לו סעודתו...

ומלבד הלימוד בארחות החיים שיבין וישכיל כל איש כמה יגיעה ו'עבודה' יש בסדר יומה רגיל של עקרת הבית, הרי יש בזה גם מוסר השכל כלפי הנהגת האדם לבוראו ית', כי אם בדבר אחד אין הקב"ה עושה כרצונו... אל יתרעם אלא יזכור היטב כמה חסד ורחמים עושה עמו הקב"ה בכל רגע ורגע, ואוי לו ואוי לנפשו אילו לא היה עושה הקב"ה היום כלום כי אז לא היה נשאר ממנו שריד ופליט...

כה השיב כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זי"ע במכתב תשובה לחסיד שכתב לו כמה וכמה תלונות וטענות שנתברך בצאצאים בליעה"ר והדוחק בביתו איום ונורא... ויען לו הרבי, מכתבו נתקבל, ומה מאד שמחתי למשמע 'בשורתך הטובה' שבעזהשי"ת באת בקשרי שידוכין עם זיווג ההגון לך, ותרב שמחתי בראותי שה'נישואין' נערכו בשעטומ"צ למזל טוב, ועל הכל שמח לבי ש'שלום בית' נחלתך. ויגל כבודי לקרוא במכתב כי נולד לך בנך בכורך כשהוא בריא ושלם. לאחמ"כ לא עזבך האלוקים ולתקופת השנה נולדה הבת למזל"ט, והנה קול צהלה ורינה בלידת הבן השלישי והבת הרביעית... וכולם בריאים ושלימים הולכים בדרך הישר - הידעת כי לאו כל אדם זוכה לכך, ומה רב טובך אשר חנך הבורא ב'קורת גג' משלך, כי לפי מיטב ידיעתי רבים יושבים שם תחת קורת גג שאיננה שלהם (אלא ב'שכירות'). והוסיף בצידי המכתב, אודות מה שהתלונן כי מצבו קשה ומר, אם תשכיל להודות לה' על כל הטובה, לרקד ולפזז מרוב עוז וחדווה על כל הטובה אשר גמלך ה'... תצא מכל צרה ודוחק, והשי"ת שנתן לך דירה זאת הוא גם ירחיב את גבולך.

וכבר נודע מאמרו של הרה"ק בעל התניא זי"ע, שלא מצבו של אדם מעמיד את האדם בשמחה ונחת, אלא אדרבה, האדם מחליט מה יהא מצבו...

דוגמא לדבר הוא ממעשה שהתרחש זה עתה באחד ממושבותיהם של בני ישראל, כשלאבון לב ארבעה שכנים מבניינים סמוכים נסתלקו לבית עולמם לאחרונה, 'ראובן' נפטר מהמחלה הנוראה, 'שמעון' הלך לבית עולמו לאחר שנדבק ב'ווירוס', 'לוי' היה לו התקף לב (הארץ אטאקע), ולאחרונה ממש נלב"ע גם 'יהודה' מה'ווירוס'. והנה בעיצומם של ימי השבעה על ר' 'יהודה', אמרה האלמנה החשובה תליט"א, הפעם אודה את ה', כי למרות שיד ה' נגעה בנו, אך עדיין שפרה נחלתנו לעומת ג' שכנותיי - אחיותי לצרה, כי בבית 'ראובן' עדיין יש בבית שני ילדים שעוד לא נישאו, ואילו אנחנו זכינו ב"ה להשיא את כל יוצאי חלצינו. אצל 'שמעון' היה זה סמוך ונראה קודם נישואי הבת הצעירה, וכבר לא היתה השמחה שלימה, ואילו אנחנו זכינו לחגוג ביחד עם הנפטר ז"ל שמחת הולדת הנכד, ואף השתתף ב'שלום זכר' ובמעמד הברית. ובבית משפחת ר' 'לוי' ז"ל תאניה ואניה כי נלקח בפתע פתאום (מהתקף לב), ואילו אנו זכינו ל'הכנה' בשבועיים בהם שכב על ערש דווי...

אחר הדברים האלה נכנסה אלמנתו של ר' 'שמעון', וברצונה להשתתף בכאב אמרה לפי תומה, בוודאי קשה לכם מאוד, אנחנו זכינו לכל הפחות לעשות 'שמחה' אחר השבר אשר הושברנו בפטירת בעלי, ונישואי הבת הצעירה הפיחו בנו רוח חיים, אך אצלכם... ומה אדמה לשברכם... וכשעלתה אלמנתו של 'ראובן' פתחה ואמרה, אוי מה היה לך... אני נשארתי בביתי עם שני ילדים, וב"ה אינני יושבת בדד בביתי, אבל את נמצאת בגפך בין ארבע קירות הבית, ומי יחמך... ואילו אלמנתו של 'לוי' סחה, גדול כים שברך... בנוסף לעצם הטרגדיה הרי עברו עלייך שבועיים קשים מנשוא בעת תקופת המחלה, ימים מלאי חרדה ואימה מה ילד יום, וב"ה שפטרני מעונשם של ימים אלו (כי הוא מת בפתאומיות), ולא עוד אלא שזכינו לפני כן לחגוג יחדיו שמחת שבע ברכות של נכדנו יקירנו...

באמת אמרו, כי בהחלט היה יכול להיות המצב הפוך מן הקצה אל הקצה... אלמנת 'יהודה' תקונן על שאין 'שמחה' במעונה ואלמנת 'שמעון' תייבב על היתומה ה'טרייה' שלא זכתה שאביה יוביל אותה לחופה... אלמנת 'יהודה' תבכה

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

ו"ל, כי יהודי צריך ומחויב להאמין כי 'קין שם לחושך', והחושך יעבור ובמקומו יופיע האור²¹.

ואף זה המרגיש שנסתמו דרכי הישועה בפניו, ומאין יבוא עזרי, ואינו רואה שום דרך טבעית שעל ידה תבוא הצלתו, הרי אל יאבד עשתונותיו אלא יתחזק באמונה, שהרי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט, והיפלא מה' דבר כיצד ימשיך לו הישועה. וכדתיב בפרשתן (טו כג-כה) 'ויבואו מרתה, ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה... ויצעק אל ה' ויורהו ה' עין וישלך אל המים וימתקן

המים'. ונודע להקשות, מדוע נקבע שם המקום מרה, הרי לאחר הנס והפלא הגדול שנמתקן המים היה מן הנכון לכנות את המקום 'מתוקה'. ומבארים משם הרה"ק מקאז'מיר זי"ע, כי כששתו ממי מרה והרגישו כי מרים המה ואינם ראויים לשתיה, החלו זועקים לשמים, ומבקשים, אבינו שבשמים שלח לנו מים מתוקים להשקות עם רב. והיו מחשבים על ניסים גדולים ועצומים שיחיש להם הקב"ה ויביא להם מים לשתות, אך זאת לא שיערו בנפשם, שיהפוך הקב"ה את המים המרים עצמם למתוקים, ויחיו נפשותם מאותם המים עצמם²². הן הן הדברים אשר אמר הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע

על שנשארה בגפה ואלמנת 'ראובן' תתאבל על שני היתומים שנשארו בבית... אלמנת 'יהודה' תביע צערה על תקופת המחלה ואלמנת 'לוי' תוריד דמעות כמים על שקיעת השמש בצהריים... אלא שהכל תלוי ברצונו של אדם להתייחס למצבו, ובידו ה'בחירה' אם לנסות להתחזק ולמצוא נקודות אור או להיות שקוע בעפר ובעצבות ולהביט רק על החושך, ובחרת בחיים...

שמעתי על אחד מבני ירושלים של מעלה, כי כשבאו לומר לו, מגיע מזל"ט, נולד לי... הפסיק את המדבר ושאלו האם אצבעות ידי הנולד בשלמות הם, ומה עם אצבעות הרגלים, העיניים האזניים, החוטם והפה, הרגלים ושאר איברים, משענה הלה - ב"ה הכל בסדר גמור, חסדים מגולים, אז נפנה לשאול אם נולד בן או בת... שלא לשכוח להודות קודם כל על כל פרט ופרט מהטובה.

ודע עוד כי עצם ההודאה לה' על החסד שבתוך הצרה ממשיך את ישועת ה'. וכך הוי מעשה אצל הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע, וכפי שסיפר בעצמו אל הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע ולהרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע, שפעם אחת רקד 'מצוה טאנץ' עם הכלה, ונזכר בהא דאיתא (ח"ב ה:) 'כלה דא איהי שכינתא', ושקע בדבקות נשגבה, ורץ ליער שם שהה ג' ימים כשהוא דבוק בשרעפיו הקדושים, עד שנתעורר בחולשת הגוף נוראה אחר שעברו עליו ג' ימים בלא מאכל ומשתה, ואמר 'רבונו של עולם, זושא דאנקט דיר אויפן אפעטיט' (זושא מודה לך על התאבון), ונעשה לו נס גדול ונשפע לו כדי חיותו מתוך אחת משיניו. וביאר בזה הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע כי הרבי ר' זושא רצה לעורר עליו רחמי שמים, על כן חיפש אחר נקודת החסד שבתוך אותו רעב על אנושי, ומצא אותה - להכיר בחסד ה' שהוא מרגיש רעב וצורך לאכול... כי יש אנשים אשר רח"ל כבר אין להם אפילו תאבון לרוב חולשתם וכל אוכל תתעב נפשם, ופתח והודה לה' הטוב על החסד הגדול אשר עושה עמו שיש לו הרגשת צורך באכילה, ובזה המשיך את הישועה שהיתה לו ממש מחוץ לדרך הטבע.

כא. והדברים אמורים הן בנסיון בענייני גשמיות, והן בשעת 'הסתר' בעניינים רוחניים. וכדכתיב בפרשתן (טז ו-ז), 'ויאמר משה ואהרן אל כל בני ישראל ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים, ובקר וראיתם את כבוד ה' וגו'. וביאר הרה"ק מקאברין זי"ע (תורת אבות ד"ה ערב) שבא הכתוב להורות, שאם נמצא האדם בבחי' 'ערב', שנסתמו בפניו שערי אורה וקשה עליו לעבוד את בוראו ית', אזי אל יפול רוחו בקרבו אלא יתחזק 'כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים' אף שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה, ובוודאי ירחם אף עליו להוציאו מאפילה לאורה. אכן אם הוא בבחי' 'בוקר' שבכל אשר הוא עושה רואה סימן הצלחה, אל יתגאה לומר כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה, אלא 'וראיתם את כבוד ה', שידע שהכל הוא מחסדי השי"ת עמו.

כב. עוד אמר הרה"ק מקאברין זי"ע לבאר מה שנאמר (תהילים קטז י) 'האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד', וז"ל, פירוש יהודי צריך ומחויב להאמין כי אדבר - שעוד אספר פעם בעיתים הטובים והשמחים שה' יעזור ויתן לי, כי אני עניתי מאוד - שהייתי פעם בעניות. כי בעת המצוקה חייב אדם להאמין שעוד יבואו זמנים טובים ושמחים שאוכל לספר אז על יסורים של עכשיו כעל יסורים שעברו, ואתן הודיה לה' על ישועתו, עכ"ל (תורת אבות, אמונה ובטחון מב). כג. מפורשים הדברים במדרש (תנחומא כד) 'רבן שמעון בן גמליאל אומר, בא וראה כמה מופלאין דרכיו של הקב"ה יותר מדרכי בשר ודם, בשר ודם במתוק מרפא את המר אבל הקב"ה במר מרפא את המר', ועל כן ציוה עליו

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

יא

חרון מזונות. אף ב'תשב"ץ' (רנ"ו) כתב בשם הירושלמי כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו, והוסיף ה'תשב"ץ' - ואני ערב'די.

והטעם, כדכתב המ"ז (פק"ד) שהוא כדי שיאמין האדם שכל מזונותיו באים בהשגחה מלעילא^י. הוסיף ה'משנה ברורה' (פק"ג) להורות שריבוי ההשתדלות לא יועיל מאומה (ורק על ידי ה'תפילה' בכוחו לשנות הנגור). וכך היה במן 'המרבח לא העדיף והממעיט לא החסיר'^כ, וסוף דבר העלה כל אחד בידו 'עומר לגולגולת' כמו

בלשון הכתוב (תהלים קל ז) 'והרבה עמו פדות' - הרבה דרכים יש לו להקב"ה כיצד לפדות את עמו...

פרשת המן - השתדלות לפנסה מתוך אמונה

בפרשתן (טו ד), 'ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים', נפסק ב'שולחן ערוך' (א ה) 'שוב לומר (בכל יום) פרשת העקידה ופרשת המן, וכתב ה'רבינו בחיי' (טו ב) וקבלה ביד חכמים, כי כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שלא יבוא לעולם לידי

להשליך עץ מר לתוך המים (ונחלקו שם במדרש במין העץ) ודייקא על ידו נמתקו המים. והיינו טעמא שהקב"ה ממתיק מר במר, למען נאמין בו שגם אם נראה בעליל בדרך הטבע שנעלו השערים, הנה הקב"ה משדד המערכות וממתיק מר במר, ולהורות כן נקרא המקום בשם 'מרה' לזכרון עולם שממתיק מר במר שלא כדרך הטבע כלל.

בדרך זה יש לבאר האמור בשירת הים 'אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאו נפשי אריק חרבי תורישימו ידי, נשפת ברוחך כסמו ים' (טו ט-ז). שכבר עמדו המפרשים (עי' רמב"ן) לאיזה צורך נכתב מחשבת פרעה בתורה, עוד צ"ב, מדוע סייע הקב"ה בידו לרדוף אחרי בני ישראל עד הים, ולא סיכל עצתו כבר בהיותו בארץ מצרים שלא יוכל כלל לצאת ולרדוף אחריהם. אלא רצה הקב"ה להראות כוחו וגבורתו לחזק האמונה בו ית', ועל כן סייע ביד פרעה לרדוף ולהשיג את ישראל חונים על הים, שעל פי דרך הטבע לא היה להם שום עצה ותבונה כיצד ינצלו מידו, אלא שהקב"ה קרע את הים והעבירנו בתוכו למען נדע כי מי כמוהו באלים ה'. ולשם כך נכתב בשירה מחשבתו הרעה ארדוף אשיג וכו', בכדי שנתבונן שהנה כבר היה פסע בינם לבין המות אך הקב"ה יכול להושיע את האדם באופן שלא עלה כלל על דעתו.

ולא זו בלבד, אלא שהים היה נראה מתחילה כ'אבי אבות' ה'מרה', שהרי מחמתו הם אבודים לגמרי באין מוצא, ואין להם דרך להמשיך לברוח מפרעה, והראה להם הקב"ה כי דייקא כאן הוא הפתח להצלה ובאופן שלא עלה על דעתכם, הים יבקע לשניים ואתם תעברו בו, ומצרים ינוסו לקראתו ויצללו תהומות בלב ים. כד. אמנם פשוט, שלא די באמירה בפיו 'פרשת המן', אלא יתבונן בפנימיות הדברים, שכל פרנסתו והצטרכויותו יגיעו אליו מן השמים בהשגחה פרטית.

פעם שאל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, אמרו חז"ל (יומא עה.) שכל אחד ואחד טעם באכילת המן את הטעם שעלה ברצונו, הגידו נא לי איזה טעם הרגיש מי שלא חשב מאומה בעת אכילתו, הוא מותיב לה והוא מפרק לה - מי שאינו מתבונן אין לו כל טעם כלל... (עיי' בית השואבה לר"ש שוואב, עמו' 151).

כה. יש שרמזו בלשון הקרא 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים', ששפע הפרנסה דומה ל'מטר' הניתך מן השמים, מה המטר אי אפשר לשום בריה שבעולם לחזק ולהגביר את זרם וחוזק המטר, וכן להיפך - אין הדבר מסור בידי אדם להחליש את חוזק המטר, אלא הכל כפי שנקבע מן השמים, כן ממש היא הפרנסה - כל ההשתדלויות לא יועילו במאומה להרבות את שפע פרנסתו, וכן להיפך, אי אפשר לאדם להחליש או להפסיד פרנסת רעהו, אלא הכל יהא כפי שנקצב לו מן שמיא.

וכבר אמרו על מאמרם ז"ל (עי' תענית ח:) 'מאן דיהיב חיי יהיב מזונות' כי כמו שלגבי ענין אריכות 'חיי' של האדם ושאר בריות יחיה כל אחד בדיוק כפי שנקצב לו מן שמיא - לא רגע פחות ולא יותר, ואפילו המלך הגדול והעשיר הגדול ביותר אינו יכול להוסיף לעצמו על ימיו ושנותיו אפילו יום אחד או שעה קלה, כמו"כ א"א לשום אדם שבעולם לשנות את הנגזר עליו בענין הפרנסה, ולא יועילו לו כל טעדיקי שבעולם להוסיף אפילו פרוטה אחת על מה שנגזר עליו. וכן בשאר כל ענייני העולם, אין כח בשום נברא ונוצר לשנות כמלוא נימא מרצון ה', וכל השתדלותו להעביר את הגזירה לא תצלח בידו.

כו. מנהג ישראל תורה לתת מזון לעופות בשבת שירה, יש שרמזו במנהג זה, כי מדרך אכילת הציפור שבגשתו אל המאכל הריהו מכופף את ראשו, מכניס המאכל ומיד מרים את ראשו כלפי מעלה, שוב מרכין ראשו וחוזר

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

שנקצב לו מן השמים. ומוזה ילמד האדם שריבוי מוונותיו עבור זה¹, ולאידך אף אם לא ירבה בהשתדלות ההשתדלות לא יתן לו ולא יוסיף לו מאומה, ולא יתרבו ישרים לו הבורא מוונותיו כפי הנקצב לוי².

ומעלה וחוזר חלילה. ללמדנו, שבענייני פרנסה אף שעלינו 'להשתדל', מכל מקום נזכור תמיד להרים תיכף ראשינו ועיינינו למרום, לדעת שסוף דבר הקב"ה הוא הממציא לנו הפרנסה.

כז. מתאמרא משם הרה"ק הישמח ישראל' זי"ע שחמשה עשר בשבט הוא 'ראש השנה לאילן' (ר"ה ב.), כי אז הוא זמן ה'חנטה' בפירות האילן (שהפירות מתחילין לצמוח), ויש לחשוש שמא יבוא בעל העץ לידי התפארות לאמר, הנה כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה, ע"י עבודתי ויגיעתי בשדה גדלים הפירות, על כן נקבע יום זה לראש השנה, להזכיר לו לאדם את 'ראש השנה' שאז כל באי עולם יעברון לפניו כבני מרון והכל נקבע ונקצב להם בו ביום, וכל מעשה ידיו אינם אלא השתדלות גרידא, אך חס מלומר שהם המביאים לו את השפע.

ובאופן אחר אומרים לו לאדם, בחמשה עשר בשבט הוא ר"ה לאילן, שבזמן החנטה לא יתפאר לומר כי תלוי במעשיו אלא יזכור את הראש השנה לאילן - שכבר נקבע כל העובר על האילנות בעצרת שאז נידונים על פירות האילן (ר"ה טז.).

ויש להסמיק דברי הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ספר הזכות, שלח בדיבור הראשון) המבאר את דברי התוס' (שבת לא. ד"ה אמונת) 'אמונת זה סדר זרעים - שמאמין בחי עולמים וזרע'. ולכאורה צ"ב, דבפשטות נראה דאדרבה זה שאינו עוסק בעבודת השדה מאמין הוא יותר מהעוסק, אלא מבאר ה'חי' הרי"ם, שיותר נחשב כמאמין מי שעוסק ביגיע כפו לצורך פרנסתו, ובכל זאת מכיר ויודע באמונה שלימה שלא עבודתו ויגיע כפיו מביאה לו את טרפו וטרף ביתו, וכן בשעת נתינת הזרע באדמה מאמין ויודע שלא נתינת הזרע באדמה גורמת לצמיחת הזרעים, אלא 'מאמין הוא בחי עולמים' ותולה עצמו בחסדי השי"ת, שהוא המצמיח את הזרע, והוא הזן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ולכן רמזו 'אמונת - זה סדר זרעים' (שבת לא.) שדייקא בזמן ההשתדלות והזריעה נחשב האדם 'מאמין' אם עדיין הוא סמוך ותלוי בה' ולא במעשי ידיו.

כח. אבל, אין בכוננת הדברים לגרוע מעניין ההשתדלות, שהרי בוודאי היא חוב גמור (בפרט כשהיא באה כ'תירוץ' על עצלות וכיו"ב...), וכאנתו אדם בירושלים שבין החומות שהיה רעב ללחם ואין בידו אפילו שווה פרוטה לקנות בה אפילו מעט לחם צר ומים לחץ, והיה הלה מסרב לעשות את ההשתדלות המוטלת עליו - לפשוט את ידו או ללכת לאכול בבית התמחוי, עד שנפח את נשמתו מרעבונו, והיו הבריות מרננים ואומרים 'הרי זה מת ממצוקת הרעב'. מששמע זאת הרה"ק רבי מנחם נחום מראחמיסטריווקא זי"ע השיב ואמר, 'לא הייתה מיתתו מיתת רעב והצמא, אלא מיתת כבוד ובושה... שלא מת אלא מפני שלא היה נאה לו להושיט את ידו ולבקש מעט עזר וסעד'.

וכך ביאר הרה"ק הישא ברכה' ממאדזיץ זי"ע בלשון הכתוב בפרשתן (יז יב) 'ויהי ידיו אמונה', שלכאורה אמונה היא 'בראש' ומה עניין 'ידיים' לאמונה, אלא ללמדנו על חובת האדם להשתדל בידי וביגיעת כפיו ולא יישב בחיבוק ידיים, אלא שיעבוד בידי מתוך אמונה שאין זה אלא השתדלות ותו לא, וכמו שאמרו (בירושלמי, הובא בתוס' שבת לא.) 'אמונת זה סדר זרעים - שמאמין בחי העולמים וזרע', והיינו שמתוך אמונתו בהקב"ה הרי הוא זורע ומקיים חובת ההשתדלות, אך 'ידיו אמונה', שמאמין כי אין 'הידיים' מביאים את הפרנסה, אלא שהם הדרך שעל ידה יצוה הקב"ה את ברכתו, וכדכתיב 'וברכתך בכל אשר תעשה'.

כיוצא בדבר אמר גם ה'חפץ חיים' (עה"ת, בפרשתן, בהערות), מדוע קרע הקב"ה את הים רק לאחר שנכנסו ישראל לתוכו, אלא שרצה ללמדנו לדורות עולם שצריך לעשות השתדלות, לקפוץ אל תוך הים... ולא לילך בטל בטענת אמונה כי הקב"ה יכול 'לקרוע את הים' אף מבלי שאעשה כלום...

אמנם לאידך גיסא, פשיטא ש'השתדלות' זו להיכנס לים לא הועילה ולא מידי, אלא שעל האדם לעשות את ההשתדלות, ואז ישפיע הקב"ה את ברכתו בלא שום שייכות אל עשיית האדם, וכל ההשתדלות אינה אלא בגזירת מלך.

ידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למי שברשותו חבית מלאה יין בדופן החבית קבוע ברזא (ברז), הלה שרצה להרבות את יינו, בא והתקין עוד ברזא בצדו האחר של החבית, מתוך דמיון שיתרבה יינו עי"ז... כן ממש הוא האדם המוסיף להתאמץ ב'שעות נוספות' ויגיעה יתרה בעמל הפרנסה, ואינו משכיל שהפרנסה כולה משמים היא קצובה, וכל תוספת השתדלות כמוהו כתוספת הברז בחבית היין.

השמעני את קולך - כה התפילה

בפרשתן (יז א-ג), 'ויחנו ברפידים ואין מים לשתות העם וכו', ויצמא שם העם למים' וגו', והקשה ה'אור החיים' הק' (פסוק ג) וז"ל, הנה הענין יוליד התימה, למה יביאם ה' אל הנסיון הגדול הזה למות בצמא, וכפי השכל ישער אדם שדבר זה וכדומה תוליד הכפירה וכו'. ונראה כי ה' ניסה אותם להדריכם לשאת עיניהם ולהתפלל לפני ה' לא כי זה עיקר גדול באמונה ובהשלמת הנפש, ותמצא שנתחכם ה' על הדבר ולא נתן להם מן יום לחודש אלא דבר יום ביומו, ואשר על כן מנע מהם הנס עד שיתחננו למול קונם וישמע צעקתם' לג'.

והנה איתא במדרש (תנחומא בפרשתן ב) על הכתוב (טז ד) 'דבר יום ביומו' - 'מי שברא יום ברא פרנסתו, מכאן היה רבי אלעזר המודעי אומר, כל מי שיש לו מה יאכל היום ואומר מה אוכל למחר, הרי זה מחוסר אמונה, ובפשטות הכוונה שחסרון אמונתו ניכר בעצם דאגתו 'מה יאכל למחר' כט. אך בעלי אמונה דקדקו לומר, שחסרון אמונתו אינו דייקא בדאגת המחר, אלא בכך שהוא מרגיש שיש לו היום, כי אם הייתה אמונתו שלימה, היה מבין שאין לו משלו ולא כלום, ואף בזה היום אין לו לחם לאכול, אלא כל מזונו בא לו מידי שמים, וא"כ מה לי היום ומה לי למחר.

כט. ביאור נפלא ביאר בה ה'רבינו בחיי' בפרשתן (טז ד, ד"ה ויצא העם), וז"ל. 'כי האומר כן (בדאגתו, מה יאכל למחר) מראה בעצמו שאין בטחונו אלא במה שרואה תחת ידו, ועל כן הוא מקטני אמונה, לפי שעיקר האמונה להאמין מה שאין אדם רואה שיתלה בטחונו בבעל הרחמים שבראו ואת יומו שירחם עליו ויתן לו פרנסתו'.

וכן כתב הנצי"ב ב'העמק דבר' על הפסוק בפרשת עקב (דברים ח ג) 'ויענך וירעיבך ויאכילך את המן... למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', ומבאר, שהרגיל הקב"ה את ישראל בעינוי זה, שהולכים ארבעים שנה במדבר באופן שלא ראו לעיניהם מהו מקור פרנסתם, ורק נתן להם את המן, ללמדם לדורות עולם, שהרי יהיו כמה עתים שלא תהיה שום תקוה להשיג לחם, וח"ו יאבדו בני ישראל כל תקוה לחיות על הארץ ויתייאשו לגמרי, לזה הקדים הקב"ה ליתן להם כח ועצמה שידע שהם מתפרנסים ממוצא דבר ה', ואין פרנסתם תלויה כלל במעשי ידיהם, ומסיים שם הנצי"ב, וזהו תועלת נפלא בימי הגלות.

ל. וכבר פירש הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (סוף פרשתן) מנהג ישראל לתת מזון לציפורים בשבת שירה, כי השור והחמור במיעוט דעתם חושבים כי מזונם בא אליהם בדיון, שהרי הם עמלים עבור בעליהם בעבודת שדה וחרם, משא"כ העופות אינן מועילות כלום לבעליהם, ויודעים שאין מקבלים מזונם אלא בטוב לב בעליהם. להורות לן, שנאמין שאין הפרנסה באה לנו כי אם ב'חסדי' הבורא עלינו, כאותם העופות המקבלים מזונם בחסד מטוב הבעלים. לא. וזאת התפילה צריכה להיות מקרב לב ומתוך הכוונה הראויה, ולא כמצוות אנשים מלומדה, וכעין מה שכתב רבינו עובדיה מברטנורא זי"ע (בספרו עמר נקא) על דברי רש"י בפרשתן (יד י) 'ויצעקו בני ישראל אל ה' - תפסו אומנות אבותם, וביאר הרע"ב שכך אמר הקב"ה למשה, כל תפילתם אינה אלא מכוח 'מנהג אבותיהם בידיהם' (ולא בלבבם) - שכך עשו אבותם בעת צרה, היו מתפללים לפני, אבל אינה מכוח ההכרה והידיעה שאין להם על מי להישען אלא על אביהם שבשמים, ולא כך היא דרכה הנכונה של תפילה.

ואדרבה יש לחיות את 'פשוטן של דברים', שהוא כענין ה'אומנות' שביד האדם ובה מביא פרנסתו, כך 'אומנות אבותם' - התפילה, היא הכח שבה פעלו אבותינו את כל עניניהם ברוח ובגשם, ואף אנו נלך בדרכם זאת, וכדרך כל אומן המייפה ומשכלל תדיר את אומנותו...

לב. בדרך זה מבאר המבי"ט (בית אלקים שער התפלה פי"ב) הא דאיתא בגמ' (סנהדרין מד): 'לעולם יקדים אדם תפלה לצרה', כי המתפלל שלא בשעת הצרה מראה בזה תוקף אמונתו בהקב"ה 'שיודע ומכיר כי כל מה שיבוא אליו מהטוב או מהפכו אפילו לימים רחוקים הוא מאתו יתברך, אמנם המתפלל רק לאחר שבאה עליו הצרה ל"ע, נראה שלולא הצרה אזי לא היה מתפלל אל הקב"ה, ולא הכיר בכך שהקב"ה יכול להביא עליו את הרעה, על כן תפילתו של המתפלל מקודם חשובה יותר ומתקבלת טפי אצל הקב"ה.

לג. סיפר העסקן ר' יואל ווייס שליט"א מקרית יואל, באחד הימים באתי לביהמ"ד בשעת מנחה, ומצאתי שם כמה מאנ"ש רכונים על רכב החונה מחוץ לביהמ"ד מכים עם קורת עץ ועוד 'כלים', ומתייגעים לתקן משהו, והם קוראים לי - מע"כ מתנדב אצל 'חברים', בא נא לעזרתנו, כי איש פלוני יצא ברכבו אחורנית, ופגע ברכב זה (מאחוריו) כשהוא דוחף פנימה את הבאמפער (פגאר) ואיננו יודעים של מי הרכב לכן החלטנו, קודם לכל נתקן את הנזק -

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

לפי מה שמבואר שבמקום שאירע הנס מברכין (על הנס) ה"נ מקום 'ראש הגבעה' אשר שם ה'אבן' הזה הוא מקום הנס בנצחון המלחמה, שעי"ז (שם) הרים משה ידיו וגבר ישראל, עכ"ל. ולמדנו כי הנצחון נעשה במקום התפילה - מקום שמרימים הידיים לשמים ולא במקום המערכה עצמה... כי ה'מלחמה' אינה נעשית בשדה הקרב אלא רק בתפילה, שם מכניע את האויב ומפילו חללים ליד.

למען אנחנו - התרוממות ע"י הניסיונות

בפרשתן (פו ד), 'למען אנחנו הילך בתורתך אם לא', הנה עבור העמידה בנסיונות ברא ה' את עולמו, שהרי מלאכים יש לו מספיק בעולם העליון - כמו שאומרים ב'אקדמות' 'חיל אלף אלפין ורבוא

בפרשתן (ז יא), 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל', ופירש בתרגום יונתן 'וְהָיָה כִּדְּ יִקְרָא מֹשֶׁה יָדָיו וְיִגְבֹּר יִשְׂרָאֵל וְכִדְּ הָיָה מִנַּח יָדָיו מִן לְמַצְלֵיָא וּמִתְנַבְרִין דְּבֵית עַמְלָק' - כאשר זקף משה ידיו בתפילה התגברו בית ישראל, וכאשר הניח ידיו מלהתפלל גברו אנשי עמלק. וכן פירש רש"י מה שנאמר 'ויהי ידיו אמונה' - 'פרושות השמים בתפילה נאמנה ונכונה'. והרי שנצחון בני ישראל על עמלק לא הגיע בכח ועל ידי אנשי המלחמה אלא רק בזכות תפילותיו של משה.

יתר על כן מצינו במהרש"א (ברכות ה"א נד: ד"ה ואבן שישב עליה משה) על דברי הגמרא (שם) 'הרואה אבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה בעמלק, צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום'. וז"ל.

נדחוף חוצה את הבאמפער למקומו הראשון בטרם יצא בעליו חוצה ויגלה את הנעשה... והנה, באמצע עבודתם יוצא אברך מביהמ"ד ומשתומם למצוא 'צוות' המתקן את רכבו, ושאלם מאי האי, ניגש אליו ה'פוגע' ומתנצל לפניו, אוי מחל נא וסלח נא, פגעתי ברכבך מבלי להשים לב, ודחפתי את הבאמפער פנימה כעת הזאת 'בעלי חסד' הללו מסייעים בעדי להשיב אותם למקומו הראשון, ראה נא כי הכל כמעט כבר 'מסודר' במקומו, ענה האברך שהיה נראה כבן 'שנה ראשונה', לא מיניח ולא מקצתיה, נזק זה כבר נעשה לפני כמה וכמה שבועות ברכב זה אשר שכרתי, והיום הגיע זמני להשיבו אל בעליו, ואנכי לא ידעתי כיצד אתקן את הנזק, היות ואין בידי אפילו שוה פרוטה, כבר כמה שבועות הדבר מטריד את מנוחתני... מה עשיתי, נכנסתי כעת להתפלל מנחה, ובקשתי מהבורא במילים פשוטות וברורות, אבי שבשמים, עלי להחזיר רכב שניזוק, אין בידי מעות לכך, אנא, עזור לי, הנני סומך עליך אבי שתסדר לי את הענין, כה אמרתי בפשיטות ובתמימות, מבלי לחשב כיצד תבוא ישועתי, והנה אך יצאתי מבית תפילתי מצאתי שאכן שמע א-להים הקשיב בקול תפילתי.

לד. חיזוק עצום בכוחה של תפילה בשעה שאדם 'מן המיצר', ואף דעתו מעורבת, מצינו להרה"ק ה'דברי ישראל' (ד"ה א"י ויצעקו), שהנה ידוע מה דאיתא במדרש (שמו"ר כא כו) על הזמן בו היו ישראל חונים על ים סוף, וכך איתא שם 'היה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצין, מה עשה גירה לפרעה לרדוף אחריהם, שנאמר (יד י) 'ופרעה הקריב', מיד ויצעקו בני ישראל אל ה', באותה שעה אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם, שנאמר (שה"ש ב יד) 'יונתי בַּחֲגִי הסלע השמעיני', השמיעני קול אינו אומר אלא 'השמיעני את קולך', אותו הקול שכבר שמעתי במצרים, לכך כתיב את קולך, עכ"ד המדרש. וצריך לבאר מהו המיוחד באותו הקול שכבר שמעתי במצרים שהיה הקב"ה מבקש לשמעו בשנית, וביותר תמוה מה שאמרו במדרש ולא היו רוצין - מדוע באמת לא רצו בני ישראל.

ומבאר ה'דברי ישראל' על פי מה שאמר הרה"ק מקאזמיר זי"ע, וז"ל, אבל מי שאינו בדעת השלם, עיקר התפילה כתינוק קטן שאינו יכול לדבר עדיין שום דיבור לבד אשר קורא אבא אבא, ומזה לבד נתעורר רחמנות גדול מאביו לבנו כאשר עיננו רואות, וכמו כן עיקר התפילה וכו' העיקר שיהיה בבחינת תינוק שאינו יכול לדבר כלל רק לקרות קול פשוט אבא אבא, ובזה בודאי נתעורר רחמנותו הגדולה, עכ"ל. ועל פי זה מבאר, כי כידוע (פע"ח שער חג המצות פ"א) בגלות מצרים היה 'גלות הדעת' ולא היו יכולים להתפלל אלא לזעוק טאטע טאטע... (אבא, אבא...) ועלתה זעקתם השמימה, ובצאת ישראל ממצרים היתה גם גאולת הדעת, וממילא 'היו מתפללים בכוונות ומוחין כמובן, אבל הקב"ה היה מבקש לשמוע עוד הפעם את קול התפלה ששמע במצרים מקירות ליבם אבא אבא, ולא היו רוצין רק להתפלל בכוונות ובמוחין, על כן הביא עליהם את פרעה, והיו נבוכים בארץ סגר עליהם המדבר, ולא יכלו להתפלל מתוך 'מוחין' אלא לזעוק טאטע, טאטע... או אז אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם, אותו הקול ששמעתי במצרים...

לשמשותא', וכל עיקר ה'נחת רוח' שיש לבורא מעולמו הוא מקרוצי חומר שיש להם נסיונות ומתגברים עליהם לה.

בך פירש הרה"ק מלעכוויש זי"ע (תורת אבות ד"ה למען אנסנו) בהאי קרא למען אנסנו הילך בתורת אף כשהוא במצב אם לא היינו כשבא לזמן קושי והסתרה, ואעפ"כ הוא מתגבר לילך בדרך הישר, הרי אז הוא עיקר חשיבותו, שעומד איתן להתחזק בזמנים אלו באמונה טהורה.

וזכור יזכור מה שאמר הרה"ק מקאברין זי"ע בלשון הכתוב בפרשתן (טו ג) 'ה' איש מלחמה ה' שמו' והנה ב'ראשית חכמה' (שער האהבה פ"ח אות ו) מביא את כל קורות ישראל בקריעת הים, וכפי שלמדונו רז"ל כי דייקא לאחר שנחשון בן עמינדב קפיץ ומסר נפשו עד שהיכו המים באפיו אזי נבקע להם הים. וכתב שמכאן נלמד שכל הרוצה שהקב"ה יעשה לו נס למעלה מדרך הטבע, הרי עליו תחילה למסור את נפשו ואת רצונותיו ולשבור את טבעו, ואז ינהג עמו הקב"ה שלא כדרך הטבע לה.

ומעתה אם נדמה לו לאדם, כי במצב הזה, שמתפלל הוא ברחובה של עיר או בביתו, שאין תפילתו חשובה במרומים מאחר שאין דעתו מיושבת עליו, ואינו יכול להתפלל 'במוחין'... הרי ידע כי אדרבה, הקב"ה מצפה שנזעק אליו כמו תינוק הקורא לאביו מקירוב ליבו...

לה. הגה"צ רבי אהרן יוסף לוריא זצ"ל בעל ה'עבודת פנים' היה רגיל לומר, שלכאורה צ"ב, מהי מעלת ה'שירה' ששרו משה ובני ישראל, והרי כל החיות אומרים שירה לפני הקב"ה, וכמובא באריכות ב'פרקי שירה', אלא ביאורו, ש'שירת החיות' באה להם כפי טבען, אבל, שירת 'בני ישראל' היא אדרבה כאשר 'באו מים עד נפש' - והוא פועל כנגד טבעו במסירות נפשו אז עולה שירתו לפני המקום ב"ה, שכאשר קפצו לים זכו לומר את שירת הים, ובזה מותר האדם מן הבהמה שיש בכוחו להתגבר מעל הטבע למען שמו ית'.

לו. נוראות אמר בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל לבאר בלשון הכתוב (י ט) 'ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך', כי לכאורה היה לו להקדים את ה'זקנים' שהם חשובים יותר מה'נערים', אלא כי בני ישראל שמרו על קדושתם גם בהיותם בתוך טומאת מצרים (שמו"ר א כח), וידוע כי הנסיון אצל בני הנעורים מר וקשה הרבה יותר מאשר אצל הזקנים שכבר בטל מהם יצר הרע, נמצא שהנעורים נתעלו יותר מן הזקנים, שכפי קושי הנסיון כך מתרוממים יותר, על כן ראוי להקדים את הנעורים לפני הזקנים...

לז. כה אמר הרה"ק הרבי ר' העניך זי"ע (חשבה לטובה עה"ת, פסח), הנה בתורה מצינו בקריעת ים סוף, שהתורה אמרה 'ויבקעו המים', ומדוע כינו בגמרא ומדרשים את הנס 'קריעת ים סוף' ולא 'בקיעת ים סוף', הרי קריעה היא רבה היא יותר מבקיעה. אלא, שהקב"ה אכן ציווה על הים רק על בקיעה של מה בכך - שבתוך הבקע הקטן יעברו בני ישראל. אך בפועל משהגיעו ישראל לים סוף והים ראה ויננס - מה ראה, ארונו של יוסף ראה, ובראות הים את ארונו של יוסף, שהתגבר על הנסיונות בקדושה נעלית, וקרע את עצמו מעל לטבעו. מיד נקרע הים. כי זה הקורע את עצמו למעלה מטבעו הרי כל מוסדי תבל נקרעים לפניו.

כי עיקר חשיבות האדם היא בהתגברותו על הנסיונות. מעשה באברך מדרי ארה"ק, ששמע בשיעור מפי אחד המגידיים, כי מובא בספרים שבשעה שיהודי מתגבר על נסיון, והוא מתקדש ומשבר את טבעו לעשות רצון קונו, באותה שעה נפתחים כל שערי שמים ובידו לפעול כל מה דבעי. לאותו אברך הייתה ל"ע בת שחלתה במחלה, ושכבה בחוסר אונים בבית החולים בעיר באר שבע, באחד הימים הוזקקו הרופאים לסממני רפואה יקרים שלא היו תחת ידם, ורק בעיר תל אביב הייתה אפשרות להשיגם. בלית ברירה נסע האברך לתל אביב לקנות הרפואה לבתו, משירד האברך מהאוטובוס על פתחה של תל אביב, נתקל במראה שאינו הגון, תיכף התגבר האברך על יצרו ועצם את עיניו בכל כוחו, ובכוחות אדירים עמד בניסיון. תיכף נזכר האברך באלו הדברים ששמע מפי המגיד, ויפן לקרן זוית, ושפך את לבו בדמעות שליש לפני קונו, שירחם על בתו וישלח לה רפואה שלימה מן השמים...

משסיים האברך את תפילתו, פנה להמשיך בדרכו לחנות הרפואות, ובתוכ"ד התקשרו אליו בני ביתו, בתחילה לא עלה בידה להוציא הגה מפיה רק בכתה מאין הפוגות, עד שנרגעה רוחה לאחר כמה רגעים, וסיפרו שבתם התעוררה לפני כמה רגעים, והרופאים שמיהרו לבודקה נדהמו לגלות שהמחלה החלה לרדת וכבר אינן כל צורך ברפואות... הבט וראה כמה גדול כוחו של המתגבר על טבעו.

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

ושים באזני ר"ת זבוב (עיי"ש), וכבר אמרו חז"ל (תנחומא כי תצא פ"ט) עמלק דומה לזבוב, וביאר ה'כלי יקר' (שם פסוק ח) למה השווה עמלק לזבוב, וכן עד"ז מציינו עוד כי יצר הרע דומה לזבוב (ברכות סא.ב), כי הנה אין כוח בפיו של הזבוב למצוץ מחתיכת בשר שלם, וכדי שיוכל לאכול וליהנות מן הבשר עליו למצוא סדק או נקב קטן ורק דרך שם ייכנס פנימה, וסופו שיביאנו לידי רקבון וקלקול. כיו"ב היא דרכו של עמלק זה היצה"ר, כל עוד שלא תתן לו דריסת רגל בקרבך לא ישלומ בשום פנים ואופן, אבל אם אך תהיה לו דריסת הרגל

בדברים האלו כתב הרה"ק ה'בני יששכר' מדינוב זי"ע (אגרא דפרקא אות כ"ד) בשם הרה"ק רי"מ מזלאטשוב זי"ע שכל הרוצה לפעול ישועה ונס בשינוי מדרכי הטבע, כגון זה שאינו יכול להוליד ורוצה להיפקד בזרע של קיימא, יעשה מצווה גדולה שלא כטבעו ובוה ישבר את כל המסכים המבדילים בינו לבין הישועה הנצרכת.^ט

צא והלחם בעמלק - במלחמת היצר הכתוב מדבר בפרשתן (י"ד), 'כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע', וכתב ה'בעל הטורים' כי זכרון בספר

כתב הגאון בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל (שה"ל ח"ד נה) במענה למי שביקש מאתו דרך תיקון במקום תעניות וסיגופים על עבירות חמורות ביותר, ומעתיק שם את לשונו של הרה"ק הי"שםח משה' זי"ע (בספרו ח"ג י"ח) שבחלומו גונב באזנו מן השמים, כי אכן, כל הפורש מדבר עבירה עליו לסגף עצמו בצער בכדי לכפר על העוון, מכל מקום מי שכבר משוקע בעוון ונשתרש בחטא, אם מתגבר לעזוב את דרכיו הרי עצם הפרישה מן העבירה צער גדול היא לו, ממילא יצא בכך ידי חובת הצער שעליו לעבור. ומסיים בשה"ל, שאף שאין פוסקים הלכה מן החלום, 'הענין מצד עצמו יראה אמיתי'.

לח. ידוע מה שדרשו חז"ל (שבת קלג:) על הפסוק (טו ב) 'זה א-לי ואנוהו' - התנאה לפניו במצות, עשה לפניו סוכה נאה לולב נאה וכו'. והיה מרגלא בפומיה של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל לבאר שייכות הידור במצוות לקריעת ים סוף, שכאשר התבוננו בני ישראל בכל הניסים שנעשו להם על הים, וכיצד נתעורר עליהם ההנהגה שמחוץ לדרך הטבע - רצו להמשיך הנהגה זו תדיר, על כן קיבלו על עצמם להוסיף במצוות יותר מעצם החיוב, ועיי"ז ינהג בהם הקב"ה תמיד באופן ניסי (הובא בהליכות שלמה תשרי פי"א הערה 55).

לט. מספרים כי בעיר לעלוב דר ערל זקן בן מאה ושמונה עשרה שחלה ונפל למשכב עד שהגיע לשערי מות, חשו צאצאיו למיטתו והביאו לשם את אנשי דתם שיהיו עמו לקראת מיתתו, אך הגוי החווה להם בידו שאינו צריך לכל זאת, ושישלחו את כל האנשים האמורים לטפל במיתתו ובקבורה מעל פניו, ואכן, לא עברו כמה ימים, ואותו זקן יצא מכלל סכנה והבריא לגמרי. צאצאיו שנתפלאו לנוכח 'נבואתו' שאלוהו מנין ידע שאינו עומד למות, השיב להם הגוי שבשנות ילדותו הבחין פעם כי בכל לילה מתגלגל הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע ממעלה ההר עד תחתיתו, ששם היה 'נהר' והיה 'תבר גזיזי דברדא' (משבר הקרח) וטובל טבילה של טהרה, ומאחר שהיה נער רע מעללים ככל הגויים החליט לעשות מעשה, ומני אותו היום החל לפזר בכל לילה קודם חצות חלקי ושברי זכוכית על פני הקרח, וכאשר הגיע הרר"ד להתגלגל את ההר היה נפצע בכל חלקי גופו מחמת שברי הזכוכית. לא עברו ימים מועטים, והוריי הבחינו שהנני נעדר מהבית בכל לילה ולילה, ומשמעו מפי את אשר אני מעולל בכל לילה ולילה הזדעזעו, כי שמעו של הרר"ד היה ידוע גם בקרב גויי הארץ כי איש אלוקים קדוש הוא, הוריי שחששו מקפידתו הורו לי למהר אל ביתו ולבקש את סליחתו על המעשה הרע הזה, משבאתי אליו וסיפרתי לו על מעשי הנלוזים, פנה אלי בבת שחוק ואמר לי, האתה הוא זה שעל ידך העמידני הקב"ה בניסיון שלא אלך לטבול לטהרה, וב"ה שזכיתי לעמוד בניסיון זה, על כן ברח אברכך שתזכה להאריך ימים עד מאה ועשרים שנים, והנה - סיים הגוי, עדיין יש לי עוד שנתים ימים לחיות עלי אדמות עד שאגיע לגיל מאה ועשרים.

עלינו ללמוד מהאי עובדא עד היכן גדלה מעלת מסירות נפש, שנתמלא אותו צדיק בשמחה רבה כל כך עד שבירך את הגוי בברכה נדירה, אשר לא ידוע לנו על עוד אחד אפילו מאחינו בני ישראל שזכה מעמו לברכה נעלית זו. מ. עוד בדמיון היצר הרע לזבוב, שכשם שאין בכח הזבוב להזיק לאדם אלא כל כוחו הוא לבלבל את האדם ולהטרידו, שמרחש סביב הראש, ואף אם מעיפו ממנו הרי הוא חוזר להסתובב עליו להוציאו משלוות דעתו, כך הוא גם היצר הרע, כי באמת אין בו כח להזיק, וכמאמרו הנודע של הרה"ק מקאצק זי"ע שהיצר הרע נראה כאריה שואג וטורף, אך אם יקום להילחם בו ולעמוד כנגדו יוכח היטב שאינו אלא אריה העשוי מנייר... אלא

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

ז

כל שהוא יעלה בידו לקלקל את הכלי, ומשום הכי 'אין עצה ואין תבונה' אלא לעמוד בכל תוקף בחומה בצורה בנגדרים וסייגים המרחיקים את האדם מן העבירה. נוראות כתב השל"ה הקדוש (בשלה, דרך חיים תוכחת מוסר) בפסוק (שמות יג יז) 'ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, וז"ל, ראה והביטה כמה צריך האדם להתבונן

שהוא מבלבל את האדם וטורף את דעתו, ובכך מפילו עדי ארץ ולמטה הימנה... ואין לנו אלא לשמור על יישוב הדעת שלא להלך אחר דמיונות שוא ומדוחים.

וכבר כתב הרה"ק ה'אורח לחיים' זי"ע לבאר הא דכתיב בריש פרשתן 'ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא', שהרי התורה הק' היא נצחית ונכתבה לדורות עולם, ומה התכלית בידיעת דבר זה ולשם מה נכתב בתורה, אלא כי זה כלל גדול בתורה 'שאינ הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ולאדם שהוא חלש בתורה ובמעשים טובים אין נותנים לו יצר הרע גדול, רק כמו שהוא יכול לכבוש ולכוף אותו', וזהו שאמר הכתוב ויהי בשלח פרעה את העם, ונשתחררו זה עתה מטומאת מצרים שהיו שקועים בה והחלו לקבל על עצמם עול מלכות שמים, על כן לא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, ר"ל קרובים הם להיכנס לגבול הקדושה ועדיין לא היו שלימים ותקיפים כ"כ באמונתם, על כן לא רצה הקב"ה להעמיד אותם במלחמה, כי אותו יצר הרע יהא גדול מכוחם שהיה להם בקדושה. ומסיים בזה"ל, וזהו דרך מוסר השמיענו הכתוב לכל אדם, שלא יוכל להימלט במחשבתו מי יוכל לעמוד כנגד היצה"ר ולכבוש הר הגדול, כי בודאי אין נותנין לו יצה"ר שלא יוכל לכבוש, עכ"ל. דבר נפלא מצינו בעניין זה בדברי רבינו בחיי"ע על הפסוק בפרשתן (טו יח) 'ה' ימלך לעולם ועד', וז"ל, ונכתב 'ימלך' חסר (ולא ימלך), ללמדך שאין הקב"ה בא בטרוניא עם הבריות שיהיה מבקש מהם עבודה קשה אלא בנחת ובדברים רכים, כענין שנאמר (מיכה ג) 'עמי מה עשיתי לך ומה הִלַּאתִיךָ ענה בי', עכ"ל. ובכלל הדברים הוא שהקב"ה מבקש מכל אחד לפי כוחו ומצבו באשר הוא.

עוד בכלל כוחו של היצר הרע לבלבל את דעת האדם, עד שיחשוב על רע שהוא טוב ועל מר שהוא מתוק. וכבר כתב ה'משנה ברורה' (סי' קט"ו סק"א) בשם 'סדר היום' לבאר הטעם שברכת 'אתה חונן' היא הברכה הראשונה בסדר שאלת צרכי האדם, 'שזה עיקר השאלה שצריך האדם לשאול מאת הבורא ית' שיתן לו שכל ודעת ישר למאוס ברע ולבחור בטוב'. ובזה ביארו מה שאנו מבקשים במוצאי שבת ב'אתה חוננתנו' – 'אבינו מלכנו החל עלינו הימים הבאים לקראתנו לשלום חשוכים מכל חטא ומנוקים מכל עון ומדובקים ביראתך', ולכאורה מה מקום לבקשות אלו בברכת אתה חונן, אלא שרק לאחר שיש דעת והבדלה ניתן להיות חשוכים מכל חטא ומדובקים ביראתך, שאם לא כן אינו יודע להבחין בין טוב לרע. ומהאי טעמא מצינו כי יצר הטוב בא לו לאדם בהגיעו לבן י"ג שנה ויום אחד – כי ביום זה בא לכלל 'גדלות' ויש בו כבר 'דעת', ורק במקום 'דעת' שייך שיהיה יצר טוב ולחייבו במצוות מדאורייתא.

וכתב עוד ה'משנה ברורה' לבאר הטעם שסדרו חז"ל ברכת 'השיבנו' אחר ברכת אתה חונן 'כי מתוך הדעת נותן לבו על חטאו', שמי שיש בו דעת יכול לשקול את מעשיו אם היו לטובה אם לאו ח"ו, אכן מי שאינו בוחן עצמו בבינה ובהשכל אזי נדמה לו שכל מעשיו לטובה...

פעם ניגש הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל אל ה'בעל-תשובה' המפורסם הרב אורי זוהר שליט"א ושאל אותי מי החזיר את מע"כ בתשובה, שאלו ר"א וכי מה נפקא מינה יש בדבר, השיב לו רבי חיים ברוב ענוותנותו 'כי ברצוני לילך אליו ולבקש ממנו שיחזיר אף אותי בתשובה'... וגילה לו רבי אורי שהיה זה הגאון רבי יצחק שלמה זילבערמאן זצ"ל. והלך רבי חיים אל הרב זילבערמאן והתחנן על נפשו וביקש ממנו שיואיל להחזירו בתשובה כמו שפעל אצל רבי אורי זוהר, אמר לו בהלצה, למע"כ אין בידי עזור, כי בנקל בא הדבר להחזיר בתשובה מי שיודע שאינו נוהג כשורה ואינו הולך בדרך הישר, יותר מלהחזיר את מי שלומד ומתפלל ונדמה לו שהוא 'פועל צדק'...

כה היה מעשה אצל הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע אשר נכנסו אליו קבוצת חוזרים בתשובה (שלמדו בישיבה מפורסמת לבעלי תשובה) עם 'ראש הישיבה' שלהם, ובעמדו לפני ה'לב שמחה' הציג את עצמו באמרו שהוא אינו 'בעל תשובה' (אלא רה"י), נענה לו הלב שמחה מיניה וביה, מדוע באמת לא...

מא. משל אמרו בשם הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (פרשת תצוה), לעני ואביון מרוד שהתקיים מ'קבוץ נדבות', פעם אחת ניגש לאחד מגדולי העשירים וביקש ממנו שרוצה לקבוע מסמר בביתו בעד סכום נכבד של מאה זהובים, בתחילה דחהו העשיר, אך משבא הלה והפציר בו יום יום נענה לו העשיר וכתב שטר מכירה כדין ונתנו

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

ישראל שיסורו מדרכם זו, ועי"ז בוודאי ישיגם, וזו כוונת הפסוק אמר אויב ארדוף אשיג, ואיך אשיגם, אחלק שלל - של"ל הוא ר"ת שם לשון לבוש, שאם אפתה אותם שעכ"פ חלקם וקצתם יתרצו לשנות דברים אלה, בודאי אשיג אותם, אבל לא עלתה בידו וסוס ורכבו רמה בים.

כי קרוב הוא - קירבת הקב"ה לכל יחיד ויחיד

כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (פסח תרס"ד ד"ה איתא) וז"ל, איתא 'לגזור ים סוף לגזרים' (תהילים קלו יג) שנגזר לי"ב גזירים, לכל שבט דרך אחר. ומאי נפקא מינה בזה (כלומר, לאיזה צורך נעשה נס גדול זה) רק להודיע שכל שבט כדאי לגזור הים בשבילו, ולא זו בלבד, רק כל איש ישראל ראוי לקרוע הים בשבילו, לכן כתיב (שם עד יג) 'פוררת בעוז ים' משמע לפירורין, לכל איש ישראל היה חלק בים סוף. עכ"ל. ודבריו הק' הם יסוד ועיקר גדול לכל עבודת האדם, כי הקב"ה 'קורע את הים' לכל אחד ואחד בפני עצמו, כי יש לו 'עסק' עם כל איש ישראל (ולאו הווקא עם כלל ישראל כאחד), והוא ית' אוהב אותו ורוצה בו וחפץ בקרבתו ובעבודתו²² (וחלילה מלחשוב מחשבת פיגול כי איני אלא 'מספר' בתוך הכלל... ומעשיי אין להם ערך).

לעשות גדרים וסייגים והרחקות שלא יבוא לידי עבירה, הנה הקב"ה בעצמו ובכבודו עשה הרחקה פן ינחם העם וגו'. עכ"ל. כלומר, מפני שהיו ישראל 'קרובים' בדעתם לארץ מצרים ולטומאתה, על כן הוצרך הקב"ה לסובבם במדבר ולהרחיקם ממצרים שמא יראו אותם ויחזרו לסורם²³. על פי זה מפרש בלישנא דקרא (ישעיה נז יט) 'שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' שלום שלום לרחוק' - למי שמתרחק מחשש עבירה ועוון ע"י גדרים וסייגים, כי בזה נעשה קרוב אל הקב"ה, שהרי ע"י גדרים וסייגים נשמר שלא להכשל בעוונות.

ובבלל ענין זה, שלא להיות 'אויבער חכם' (מתחכם) בנגד אותם הגדרים שגדרו גדולי עולם בכל דור ודור, אלא כל יחיד ויחיד ישמור את עצמו במנהגי ומסורות אבותיו ורבותיו, ובוה יהיה שמור מכל 'פנעי ומקרי הזמן'... כה ביאר הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע את הפסוק שבשירת הים (טו ט) 'אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל, וצ"ב, מאין היה פרעה בטוח שישגם ויחלק שללם, אלא כי נודע לו 'סוד הדברים' כיצד עמדו ישראל בקרושתם בתוככי ערוות מצרים, ובזכות מה נאלו - והוא בזכות שלושה דברים, ואלו הם שלא שינו את שמם, לשונם ומלבושם, והיתה מחשבתו להשתדל לפתות את בני

ידי העני. ויהי ממחרת, בא העני וביקש לתלות אחד מבגדיו על המסמר, מיד פתחו לו הבית ונתנו לעשות בו כרצונו - שהרי שלו הוא המסמר, למחר הגיע העני בבקשה שברצונו לקחת את בגדו מאתמול ותחתיו תלה חפץ אחר, וכך הטריד את מנוחת בני הבית יום יום בענין אחר... עד שיומא חדא בא העני ותלה במסמרו נבלת בהמה שהחלה תוך כמה שעות להריח בריח נורא ואיום - והיו עיני בני הבית כלות והולכות... אבל, מה יעשו הרי שלו מסמר זה, ולגודל הצחנה נאלצו לעזוב את הבית בבושת פנים, וכך נהפך כל הבית להיות תחת רשותו של העני... והנמשל מובן, שהיצר הרע מפתה את האדם שיפתח עבורו סדק צר מאד כדי שיוכל לתת שם דבר קטן, והגם שבתחילה דוחה אותו האדם, מיהו השטן חוזר ומפציר בו שוב ושוב, עד שלבסוף מסכים האדם לוותר על דבר של מה בכך ולתת 'שעיר לעזאזל' עבור השטן כדי שבכך יתן לו מנוחה לנפשו, אך סופו שיתלה היצר באותו 'מסמר' כל סוגי נבילות וטריפות שאין אדם יכול לעמוד במחיצתן, והוא שולט בו מראשו ועד רגליו וכובש אותו להיות נכנע תחתיו בשלימות, ומפסיד את הכל, וכן אמרו (שבת קה:): 'כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועושה'.

מב. הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל ביאר בטוב טעם ודעת על פי מעשה שהיה עמו שבילדותו הלך להשתתף בשוה"ט אצל אחד האדמו"רים, ודחף עצמו עד שהגיע לעמוד בסמוך למקום ישיבת הרבי, כל זה היה עד שהרבי נכנס, כי אז נטלוהו הגבאים וכעלה נידף שילחוהו מחוץ לשולחן... ולפתע, נכנס ילד קט - מיד פינו לו מקום והושיבוהו בסמיכות לרבי, לנגד זה לא יכול היה להחריש ושאל את אחד המסובין מה נשתנית מילד זה, אמרו לו 'ילד זה נכדו של הרבי...' אין זה אלא מפני ש'קרוב' הוא, כאן למדתי 'קרוב' מהו - שבידו לפרוץ את כל המחיצות ולעמוד למעלה למעלה, אמור מעתה, אם השל"ה כתב שהמתרחק מהעבירה נחשב כ'קרוב' עד כמה יעלה ויבוא זה האיש...

מג. דברים נפלאים וערבים מצינו ב'דעת זקנים' לבאר האמור בריש פרשתן 'ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, וז"ל, כלומר, העם קרוב של הקב"ה, שנאמר (תהילים קמח יד) 'לבני ישראל עם קרובו, ולכך אינו מתנהג עמם בדרך הטבע - כמנהגו של עולם, אלא בהנהגה ניסית ונפלאת.

המה בכלל יציאת מצרים ולא יגרע מי שהוא כבהמה רח"ל^מ... והדברים אמורים גם לעניין 'נאולת הפרט', כי הקב"ה רב חסד הוא ורוצה לנאול כל אחד ולהושיעו, ואל ירך לבבכם...

וזכר איתא ב'פרקי דרבי אליעזר' (פמ"ג) 'רבי נחוניא בן הקנה אומר, תדע לך בה התשובה, בא וראה מפרעה מלך מצרים שמרד בצור עליון הרבה מאד, שנאמר (ה ב) מי ה' אשר אשמע בקולו, ובאותו לשון שחטא בו בלשון עשה תשובה, שנאמר (טו יא) מי כמוכה באלים ה', והצילו הקב"ה מבין המתים^מ.

בפרשתן (יד לא) 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (צדקת

בא וראה כיצד הקב"ה חפץ לנאול ולהושיע כל איש ואיש מישראל באשר הוא, שהנה כתב הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (חכמת התורה בא) שלכאורה מן הראוי להתבונן לשם מה הוצרך הקב"ה לירד בכבודו ובעצמו להכות את הבכורות, והרי פרעה הרשע כבר נתרצה אחר מכת חושך לשלח את כל בני ישראל מארצו ואפילו את המן, אלא שהתעקש על דבר אחד - שלא הסכים שילכו הצאן והבקר, ומעתה יש לתמוה וכי עבור בהמות הביא הקב"ה מכה גדולה כזו, אלא ביאורו, שרצה הקב"ה לחזק לב ישראל לדורות הבאים, שמא יאמרו אין אנו ראויים לנאולה העתידה, לזה הראה להם שאינו מוותר אפילו על הבהמות... ואף אם תאמרו 'ראשונים כבני אדם ואנו כבהמות' - הרי גם 'בהמות'

הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל היה מקורב מאד אצל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע והיה ה'חזון איש' שולחו לפעול פעולות גדולות ונצורות לחיזוק וביסוס היהדות, מעת לעת היה ה'חזון איש' כותב מכתבים לרבי יעקב, והיה פותח את מכתביו 'לכבוד הרב יעקב', פעם אחת כתב 'אל כבוד ידידי רבי יעקב', ויעקב שמר את הדבר בבית גניזו. לפני כעשרים וחמש שנה כשכתב ר' יעקב את צוואתו הורה שבבוא היום יקברוהו יחד עם מכתב זה, ברצותו שבי"ד של מעלה יראו להדיא שאותו גאון וקדוש הכריז עליו כ'ידיד' - אולי ישאו פניו עבור זה. אך כעבור שנים הרבה חזר רבי יעקב פעם אחת מתפילת שחרית, נכנס אל ביתו וקרע את המכתב לגזרים, בבארו, היום בתפילתי באתי לידי הכרה בתיבות 'וידידים העברת' שהנני ידידו של בורא כל העולמים, אם כן מה לי להתהדר בידידות בשר ודם, אפילו של אדם רם בענקים...

אמנם, מתי היה כביכול 'טענה' עליהם מן השמים, כתב הרה"ק ה'מי השילוח' זי"ע (בפרשתן) וז"ל, ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים'... כי זאת ידעו שלא יעזוב הש"י את ישראל, אלא שדאגו שמא ירד לכל ישראל מן, ולהם לא ירד, וזהו עונה באושה (כלומר, 'תולעים' מרמז לענוה שמשים עצמו כתולעת, אלא ש'ויבאש' - היה זה ענוה סרוחה...), כי אין האדם צריך להחזיק עצמו שהוא גרוע מכל ישראל, ע"כ. והיינו שכביכול היה טענה עליהם מן השמים, כי על אדם להחשיב את עצמו כי הקב"ה חפץ בו, בעבודתו והתגברותו, וכל פעולת טוב שהוא עושה, ומדוע החזיקו עצמם כמי שאינם 'ראויים'.

מד. הנה כתיב בפרשתן (יד ג) 'ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר', וידועה הקושיא, הרי כל בני ישראל יצאו ממצרים לפני ז' ימים ולמי מבני ישראל דיבר פרעה, וב'תרגום יונתן' מבאר שהכוונה ל'דתן ואבירים', כי שניים אלו נשארו במצרים ולא יצאו ביחד עם בני ישראל, ולכאורה נראים דבריו כתמוהין, שהרי להדיא מצינו להלן בפרשה ששניים הללו היו עם בני" במדבר, כיצד הגיעו לשם, ויבואר עפ"י מה דאיתא ב'באר מים חיים' בפרשתן, וז"ל ובני ישראל הלכו ביבשה וגו', מיעט רבים שנים, לומר כי על שנים מישראל לבד נקרע הים והם דתן ואבירים שאמרו חז"ל שנשארו ונקרע הים עליהם לבד, ע"כ. ודבר פלא הוא, וכי ראויים היו שני אלו להיעשות להם נס גדול כזה - להם בפני עצמם, אלא, כאן למדנו חיזוק עצום, כי אין הקב"ה משמיט אף יהודי, וכל אשר בשם ישראל יכונה ראוי להיעשות לו נס.

מה. נפלאות מצינו בש"ך עה"ת (מגורי האר"י) המפרש מה שנאמר (דברים כג ח) 'לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו', וז"ל, מצאתי כתוב לא תתעב מצרי בלשון יחיד, רמז על פרעה שהרהר תשובה ונצול ומלך על נינוה, וחרה ליונה על שלא נהפכה ואמר טוב מותי מחיי, על זה רמז כאן לא תתעב מצרי, שלא יהא מתועב בעיניך, כי גר - כבר נתגייר ועשה תשובה, עכ"ל. והדברים נפלאים, פרעה הרשע, הוא הגבר שהרבה להרשיע במצרים, ואף בהיותו בנינוה הרבה לחטוא וכדכתיב (יונה א ב) 'כי עלתה רעתם לפני', עד שחרה ליונה על שקיבל ה' תשובת נינוה, ומכל מקום מקרא מלא דיבר הכתוב לא תתעב מצרי - שלא יהא מתועב בעיניך...

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

אתה ומה שווה עבודתך^מ... וזוהי עבודת האדם לקום כנגדו בעז ותעצומות להכריז 'גדול אני... קדוש אני...' כל פעולה מפעולותיי מגעת עד כסא הכבוד ופועלת גדולות ונצורות.

וזכרנו הנוראים של הגה"ק רבי חיים מוואלאזין ז"ע (נפ"ח שער א סוף פ"ט, דרשות מהר"ח שה"ש א ט, ע"י נועם אלימלך - ליקוטי שושנה ד"ה לסוסתי) בזה"ל, ולכן בעת קריעת ים סוף אמר הוא ית' למשה 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', ר"ל דבדידהו תליא מלהא, שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלך ונסוע אל הים 'סמוך לבו לא יירא' מעוצם בטחונם שבוודאי יקרע לפניהם, או יגרמו ע"י התעוררות למעלה שיעשה להם הגם ויקרע לפניהם. וזהו 'לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי' (שה"ש א ט) - ר"ל כמו בסוסי פרעה שהיה היפך מנהגו של עולם שהרוכב מנהיג לסוס, ובפרעה וחילו הסוס הנהיג את רוכבו כמו שאמרו רז"ל (שהסוס הנהיג את בעליו לתוככי הים), בן דמיתך והמשלתיך רעיתי ע"י האופן ממש, שאף שאני רוכב ערבות, עב"ז כביכול את מנהיגה אותי ע"י מעשיך. שענין התחברותי כביכול להעולמות הוא רק כפי ענין התעוררות מעשיך לאן נוטים. וזהו שאמר הכתוב (דברים לג כו) 'רוכב שמים בעזרך'. וכן מה שאמרו רז"ל העבודה צורך גבוה, עכ"ל. וכלומר שכל יהודי מנהיג כביכול במעשיו בזה העולם את אשר יעשה בעולם העליון^{מח}.

וישו שכם - המטה שכמו לסבול תחת חברו יצל מכל רע בפרשתן (יד א), 'אמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ', ובתרגום יונתן, 'אמר פרעה לְדָתָן

הצדיק קנ"ד), וז"ל. כשם שצריך אדם להאמין בהש"ת כך צריך אחר כך להאמין בעצמו, שיש להש"ת עסק עמו ושאיננו 'פועל בטל'... רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו, והש"ת מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו. וזה פירוש 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ו'משה' קאי על כלל ישראל - שישים ריבוא נפשות מישראל שבדור ההוא (כלומר, שהאמינו בכוחו של כל אחד מתוך שישים הריבוא), שכולם האמינו שהש"ת חפץ בהם, עכ"ל.

איתא בגמ' (ערכין טו.) ישראל שבאותו הדור מקמני אמנה היו... דכתיב (תהלים קו ז) 'וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו', מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה, ואומרים (שמא נבקע הים גם למצרים במקום אחר) כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר. ופליאה רבתי היא, היאך יתכן שבעת התגלות אלוקית - שראתה שפחה על הים זה קלי ואנווהו, עדיין לא האמינו בשלמות בקב"ה. וביאר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב ז"ע, שאכן וודאי האמינו בקב"ה אחר שראוהו 'עין בעין', אלא - שלא האמינו בעצמם שהם ראויים לנס להינצל מיד מצרים, ועל כן חששו שמא יבקע הים אף למצריים ויעלו מצד אחר. ולזה נקראו 'קמני אמנה', שאף בחסרון אמונת האדם בכוחותיו כבן ישראל ייקרא 'קמני אמנה'^מ.

והרבה יש להתחזק בדברים אלו, ובפרט בהורנו דור אחרון שחסרון אמונה זאת היא תולעת המכרסמת ומכלה כל חלקה טובה בבני ישראל, כי אין ביד היצר לקרר את האדם אלא בטענה זו - מי

מו. כעין זה איתא ב'שפת אמת' (וארא תרס"ג ד"ה וידבר) וז"ל. ובאמת כמו שצריכין להאמין בהקב"ה אף שאין יכולין להבין הנהגה הנעלמת של הקב"ה, כמו כן צריכין להאמין בבני ישראל אפילו שנראין כעורין ושחורין כמו שנאמר (שה"ש א ה) 'שחורה אני ונאווה'. עכ"ל.

מז. וכך ביאר הרה"ק ה'מי השילוח' ז"ע (בפרשתן) בהא דכתיב (טז כ) 'ולא שמעו אל משה ויתירו אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים ויבאש', כי חטאם של דתן ואבירם היה שלא האמינו בעצמם שהם ראויים שיעשה להם הקב"ה נס וירד להם המן, והיה זה ענווה באושה ופסולה (כלומר, 'תולעים' מרמז לענווה שמישים עצמו כתולעת, אלא ש'ויבאש' - היה זה ענווה סרוחה...), אלא על האדם להחשיב את עצמו כי הקב"ה חפץ בו, בעבודתו והתגברותו, וכל פעולת טוב שהוא עושה, והיתה 'טענה' עליהם מדוע הינכם מחזיקים עצמכם שפלים ונבזים.

מח. והדברים מפורשים בגמ' (ברכות ג.) 'בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמייה הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך' וכו', והדבר נורא למתבונן, שהלא דברי הגמרא לא נאמרו בצדיקי הדור בעלי כוונות נסתרות... אלא כל עניית אמן יהא שמייה רבא של יהודים 'פשוטים' גורמת להקב"ה לנענע ראשו...

דכתיב (ה יד) 'ויוכו שוטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נגשי פרעה לאמר מדוע לא כליתם חקכם ללבן בתמול שלשום גם תמול גם היום', וכל זה בא להם כי הם לא היכו את בני לזרום לסיים מכסתם, וע"ז היו הנוגשים המצריים מכים בשוטרי בני ישראל מכות נמרצות. והרי דתן ואבירם היו מאותם השוטרים (שמ"ר ה כ-כא), נמצא שגם הם ספגו מכות נמרצות על כך שלא היכו את אחיהם (וכדאיתא שם משמיה דרבי יוחנן שלכן אמרו 'למה הבאשתם את ריחנ' שמרוב המכות הקשות שסבלו הבאיש ריחם), לכן אמר הקב"ה, מי שהסכים לסבול מכות נמרצות, והכל בכדי שלא להכות יהודי אחר^מ, אף אם רשע גמור הוא, אין בוח לא ביד שלושת ימי אפילה להרגו ולא ביד נחשולי המים להטביעו, וזכו להינצל ממיתות אלה^ג. ללמדך כמה גדול ורם כוחה של מסירות גוף (ונפש) בדאגתו לזולת. וזה הוא עיקר גדול בחייו של אדם לעמוד לימין הזולת^ה,

ולאבירם בני ישראל דמשתירו במצרים - ויאמר פרעה לדתן ואבירם שנשארו במצרים כשכל אחיהם כבר יצאו משם. ולכאורה יפלא, שהרי איתא במדרש (שמ"ר יד ג) וז"ל. 'חושך למה הביא עליהם, לפי שהיו פושעים בישראל שלא היו רוצים לצאת ממצרים, אמר הקב"ה אם אביא עליהם מכה בפרהסיא יאמרו המצרים, כשם שעבר עליו כך עבר עליהם, לכך מתו באפילה'. וקשה, אם כל כך הפליגו דתן ואבירם ברשעותם עד שלא רצו לצאת ממצרים, מדוע לא מתו כשאר הרשעים מבני ישראל בשלושת ימי האפילה (ואולי יש עוד להקשות, עפ"י הידוע [מדרש שכל טוב שמות יד כא, ומובא ב'באר מים חיים'] שהקב"ה עשה להם נס וקרע עבורם את הים בשנית, בזכות מה זכו בפנ"ע לנס גדול כזה).

ומבאר הגה"ק מהרי"ל דיסקין זי"ע (מהרי"ל עה"ת ב"ה ואמר) באופן נורא, כשהוא מקדים להביא הא

מט. נוראות מצינו ב'ירושלמי' (פאה פ"א ה"א) אמר רבי אבא בר כהנא דורו של דוד כולם צדיקים היו וע"י שהיה להן דילטורים (בעלי לשון הרע) היו יוצאים במלחמה והיו נופלים וכו', אבל דורו של אחאב עובדי ע"ז היו, וע"י שלא היה להן דילטורין היו יורדים למלחמה ונוצחין, והכוונה למה שאמר עובדיה לאלהיו (מלכים א' יח ג) 'הלא הוגד לאדוני אשר עשיתי בהרוג איזבל את נביאי ה' ואחביא מנביאי ה' מאה איש חמשים חמשים איש במערה ואכלכלם לחם ומים' וכו' (והיה זה בזמן הבצורת, והוצרך לבקש מהמון העם שיעזרוהו ויתנו לו מים להחיות נפשם) ואלהיו מכריז בהר הכרמל (שם כב) 'אני נותרתי נביא לבדי לה', וכל עמא ידעין ולא מפרסמין למלכא - כל העם ידעו (שעובדי' מחביא מאה נביאים) ולא גילו למלך... נ. ולא עוד, אלא שגם לאחר שיצאו לפזר את המן בשב"ק בכדי לקרר את אמונתם של בני ישראל - לא נענשו, ואימתי נפרע מהם הקב"ה בשעה שפתחו במחלוקת...

נא. בפרשתן (יד טו) 'ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי', וביאר בה הרה"ק מרוז'ין זי"ע (עירין קדישין השלם) מדוע באמת צעק משה אל ה' ולא התאזר בבטחון השלם שיושיעם ה' מידי פרעה, אלא כי ה'בטחון' נכון הוא רק בנוגע לצרת עצמו, אבל בראותו צרה וצוקה אצל אחרים אל יתחזק בבטחון אלא יעמוד בתפילה ובתחנונים לפני מלך שומע תפילה שיחוס וירחם עליו...

כיו"ב רמז לה המגיד מדובנא צ"ל (וכן הוא באלופי יהודה פר' לך ד"ה והאמין) בפסוק (תהלים מא ב) 'אשרי משכיל אל דל', דבלשון בני אדם נקראים הכופרים והאפיקורסים בשם 'משכילים', ולכן קאמר דוד 'אשרי משכיל' שבנוגע אל דל - להחזיקו ולהחיותו יעשה עצמו כמשכיל, ולא יהא אז 'בעל בטחון' אלא יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו. כעין זה מצינו להרה"ק מקאסאן זי"ע (בני שלשים דברי יוסף דרוש ג) שביאר את הפסוק (שם יד ו) 'עצת עני תבישו כי ה' מחסהו' כי העני חושב עצות על עשיר פלוני שיעזרהו בנתינה שיש בו ממש, ואילו בבואו אל העשיר יענה לו - מה לך כי באת אלי, לך נא אל בוראך...

פעם נכנס עני מרוד אל הרה"ק ה'אהבת שלום' מקאסוב זי"ע ושפך ליבו שהוא עומד להשיא את בנו ולרש אין כל... אמר לו הרבי איעצך בני, לך אל גיסי השרף מסטרעליסק ובקש ממנו שיעזור לך, וישם לדרך פעמיו ואמר לו ה'שרף' כי מוכן הוא לתת לו את זכות הטבילה במקווה של אותו היום, חזר אל האהבת שלום וסיפר לו דברים כהווייתו, ונענה לו שישב אל ה'שרף' ויאמר לו כי אין די בכך... ויצא בשנית לסטרעליסק, והפעם אמר ה'שרף' שנותן הוא לו את זכות הנחת תפילין, ושוב חזר אל רבו וסח בפניו את דברי הסטרעליסק'ער, אמר לו האהבת שלום עתה תאמר ל"שרף' כי אין די בנתינת זכויות אלא יקום ויעשה מעשה... שיחזר עמך על הפתחים ועי"ז יעניקו לך נדבות הגונות שיש בהם ממש... אמרו צדיקים לרמז זאת בדברי רש"י על הפסוק 'מה תצעק אלי' - לא עת

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

לעזור לו בכל מה שניתן²², בגוף או בממון ובכל מה שנצרך לו²³.

ענהו הרה"ק כי בתורה עצמה מצינו שינוי, שהשירה נכתבה אריח על גבי לבנה (מגילה טז: וברש"י), והנה 'ישראל' נטריקון יש ש'ישים ר'יבוא א'ותיות ל'תורה, וכלומר שיש אחיזה לישראל בתורה, וגוף היהודי משול לקלף ואילו נשמתו החצובה מתחת לבסא הכבוד הרי היא כדיו הכתובה על גבי הקלף. וכאשר יש שינוי בתורה הרי זה מורה על שינוי גוף היהודי בשבת זו, שבידו להשתנות מן הקצה אל הקצה, ועל כן נקראת השבת בשם שבת שירה²⁴. ומסיים ב'רמתיים צופים' - ובעיני ראיתי שהיה (החידושי הרי"ם) רוקד ממש בקבלת שבת זו בשמחה רבה מה שלא היה דרכו בכל השנה²⁵.

מזמור שיר ליום השבת - עניינה של 'שבת שירה'

בספר 'רמתיים צופים' (על התנב"א להרה"ק רבי שמואל משינאווא, פט"ז זוטא אות ז) מביא שהרה"ק רבי יצחק מווארקין זי"ע שאל את הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע מדוע נקראת שבת זו נקראת 'שבת שירה' על שם ה'קריאה' שקוראים בשבת זו שירת הים, (שהרי אינו עתה הזמן שהיתה השירה - בשביעי של פסח), וכי שבת פרשת בא נקראת 'שבת יציאת מצרים', וכן שבת פרשת יתרו אינה מכונה בשם 'שבת קבלת התורה'.

עתה להאריך בתפלה שישראל נתונין בצרה, שפעמים שאין מקום לתפילות אלא לעזור בפועל ממש... (נעימת החיים, ששמע מהרה"ח רבי יהודה ריינער ששמע מהרה"ק ה'דמשק אליעזר' זי"ע).

הוסיף על כך אחד מצדיקי דורנו שליט"א, כי באמת הדבר תלוי ועומד ביכולתו ובמצבו, שאם בידו לעשות בידו לעזור ולהושיע לשני - הרי הוא מחויב בדבר ואינו יכול להסתפק בתפילה, אמנם אם אין בידו לעזור בקום ועשה אזי לכל הפחות יתפלל על רעהו... העיקר שלא יעמוד מנגד... והמליץ זאת בלשון הכתוב 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', ונרמז כאן, שאם הוא במצב של 'מה' - שאין בידו כלום ו'מה' ביכולתו לעשות אזי לכל הפחות 'תצעק אלי', ירים קול זעקה ותחינה לישועתו ולרווחתו, אכן אם הוא בבחי' 'דבר', מלשון מנהיג, שיש בידו לעשות אזי אכן יעשה כן 'ויסעו'...

נב. הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (בפרשתו) ביאר כיצד קיימו בני ישראל במדבר מצוות צדקה וגמילות חסדים, והרי לא היו שם 'עניים' אלא כולם קבלו את המן בשווה, אלא שכל אחד טעם במן את הטעם שהעלה על דעתו (וימא עה.), והיו העשירים גומלים חסד עם העניים שלא הכירו בטעם בשר ודגים וכל מטעמים, ותארו בפניהם את הטעמים הטובים שבמאכלים, וכך קיימו את מצוות הצדקה.

נג. וכבר מילתנו אמורה בדברי חז"ל (שבת קנא.) 'כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים. וכה כתב הרה"ק ה'אור לשמים' זי"ע בביאור הכתוב (בראשית מט יט) 'גד גדוד יגודנו', וז"ל, 'נ"ל כי גד ר"ת גומל דלים, פירוש שמי שגומל חסד לזרע ישראל בכל כוחו, גדוד יגודנו - אזי כתות של מלאכי השרת סובבים אותו ושומרים אותו מכל דבר רע ח"ו. עכ"ל.

ובכך ביאר הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (אות א) בטעם המנהג להעמיד מזון לעופות בשבת שירה, שהוא לעורר רחמים משמי מרום, שכשם שאנו נותנים משלנו אף למי שאין אנו מחויבים כי אין מזונותינו עלינו, כן יחוס וירחם הקב"ה עלינו ויפרנס אותנו בכבוד אף אם אין אנו ראויים. וז"ל. נודע דברי הזוה"ק (ח"א לא:) 'באתערותא דלתתא איתער עובדא מלעילא', היינו לגמול חסד חנם אף עם אותן הבע"ח שאין מזונתן עליך, וזה לעורר רחמים עלינו אף שמצד הדין אין מזונותינו עליך שאין אנו כדאי, אעפ"כ מגודל רחמיך וחסדיך תתן לנו פרנסתנו. עכ"ל. ומעתה נלמד על מידת הרחמים המתעוררת כאשר אחד נותן משלו לחברו במתנת חנם או כאשר מוותר בעבור השני.

נד. טעם נוסף לקריאת השם 'שבת שירה' הסביר הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע, כי כל הפרשה רצופה בניסים ונפלאות פלאיים שלא היו עוד כמותם, קריעת ים סוף, המתקת המים במרה, ירידת המן, וכן ניצחון עמלק, ואין לך נאה מהשם 'שבת שירה'.

נה. הרה"ק ה'אמרי חיים' מויז'ניץ זי"ע המליץ ואמר על דרך בני אדם לאחל אחד לחברו באמירה 'שהכל יתנהל כשורה', היינו שהכל ילך כ'שירה', עם ריבוי ההשפעות מלעילא.

עוד הוי מרגלא בפומיה (אמ"ח בשלח), שהנה דרשו חז"ל (סנהדרין צ:) 'אז ישיר משה' - מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, והכוונה היא שעל ידי קריאת השירה יכול האדם לבוא לבחי' 'תחיית המתים' אף בעודו חי בעולם הזה - להחיות בנפשו את כל 'ישונויותו' בתורה ובמצוות, להלהיב לבו וכל אבריו באהבת ויראת ה'.

שישיב אליו. וכלומר שבעת שמעוררים אותו מלמעלה אזי הוא נתבע על שלא ניצל זאת להתעורר בתשובה שלימה ולהתקרב אליו ית'. וכך אמר גם החידושי הרי"ם זי"ע, וכמובא בשמו בספר רמתיים צופים (מאמרים בסוף הספר) בהאי לישנא, כשבן אדם מניח הארה מן השמים עובר על 'השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך' (דברים ד ט), עכ"ל.

והנה לא רק לשעתה היתה 'קריעת הים' אלא לדורי דורות, וכמו שאמר הרה"ק מהר"ש מבצלוא זי"ע לבאר דברי חז"ל (שמ"ר כא ו) שבשעת קריעת הים נבקעו כל מימות שבעולם, ולכאורה, הרי אין הקב"ה עושה ניסים לחינם, ולשם מה נעשה נס זה. אלא, כי 'מים' מרמזים על הצרות והייסורים שעוברים על האדם, וכדכתיב (תהילים סט ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש', ובשעת קריעת ים סוף נבקעו כל מימות שבעולם, כלומר, שמעתה יהא כח לבקוע ולשבר את כל הצרות שבעולם. ובכל דור ודור נשפעים הניסים מחדש, וזוכה האדם לצאת מצרה לרווחה מכל צרותיו ובפרט באלו שנמשלו לקריעת ים סוף, כגון זיווגו של אדם (סוטה ב.), פרנסה, ענייני הלידה ושאר דברים הנאמרים במס' פסחים (קח.). לבקוע את ים הצרות, ולפעול כל הישועות.

אמנם נצרך לזה 'תפילה' כדכתב ה'רשב"ם' (שם ד"ה בקריעת) על העניינים שדימו חז"ל קשין כקריעת ים סוף, 'ונפק"מ למבעי רחמי' (לבקש רחמים) להרבות בתפילות ותחנונים. על כן ירבה האדם בתפילה לקל חי, ויזכה לפעול כל טוב.

שירו לה' - סגולת אמירת שירת הים בשמחה ובכוונה

נוראות כתב הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (הובא בליקוטי יהודה ד"ה אלוקי אבי) לדעת מה פועל האדם קרוין מחומר במרומים על ידי השירות ותשבחות שהוא אומר בהאי עלמא, דכתיב בשירת הים (טו טז) 'עם זו קנית', שהקב"ה קנה את כלל ישראל,

ובביאור הטעם שנכתבת השירה 'אריח על גבי לבניה' היה אומר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע שהנה גדלו של 'אריח' הוא חציו משל 'לבניה' (רש"י מגילה טו: ד"ה לבניה), נמצא שגדלו של הריווח (החלק) פי שניים מהכתב הנכתב. ולרמז לנו, ש'הרבה יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן' (כלשונם יומא סח:), והשפע הרב הבא עלינו בשבת קודש זו גדול בהרבה מהניסים הכתובים בפירוש".

איתא בשם הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע (הובא בסוף ספר נהר שלום עמוד פא לנכדו הרה"ק רבי מאיר שלום מקאלשין זי"ע), כי ב' פעמים בשנה מתעורר שוב הנס דקריעת ים סוף וכל הנרמז בו (זיווגים פרנסה וכו') - בשביעי של פסח ובשבת שירה, ונרמז בלשון הכתוב 'אז ישיר משה' 'אז' נוטריקון אל"ף זי"ן, 'אלף' היינו בשבת שירה - כי 'אלף' לשון לימוד (כמו"ש איוב לג לג, 'ואאלף חכמה'), והוא כשקוראים בסדר הפרשיות פרשת בשלה, וזי"ן - זה שביעי של פסח, שהוא הזמן שאמרו משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', ובזמנים אלו 'ישיר משה ובני ישראל וגו' לשון עתיד וחווה, פירוש בכל שנה ושנה באלו שתי הזמנים, נתעורר מחדש ענין השירה, ומחדש ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'.

אמנם דייקא לגודל יקרת ערך הזמן וסגולתו, מן החובה על כל אחד להתבונן היאך יתרום מבח השבת, וביצד ניצל את הזמן המרום להתעלות בעבודת השי"ת, שאם לא כן תגדל עליו התביעה מן השמים מדוע בזבו לריק מתנתו של מלך. וכך מבאר הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע (ליקוטי שושנה ד"ה במשנה השולה יד) את לשון המשנה (ב"מ מג.) 'השולח יד בפקדון וכו' רבי עקיבא אומר כשעת התביעה', שהנה הנשמה נקראת 'פקדון' שנתן הקב"ה לאדם נשמה שישמור עליה ולא יפגום בה רח"ל, והשולח יד היינו מי שמעל בתפקידו פגם בנשמה, ואמר רבי עקיבא כשעת התביעה, 'פירוש, דאין לך אדם שאין לו שעה שיתעורר עליו התעוררות תשובה מלמעלה, וזהו שעת התביעה, שהקב"ה תובע

נו. בתוספת נופך יש להוסיף (וכמשמעות הדברים במהר"ל אור חדש, אסתר ט י) דהנה בריש פר' 'ויחי' איתא ברש"י 'פרשה זו סתומה', ואין ריווח 'חלק' בין הפרשיות משום ש'נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד', נמצא שחיסור ה'חלק' מורה על סתימת עיניהם ולבן של ישראל, אם כן ב'שירת הים' שנכתבה 'אריח על גבי לבניה' ויש בה רווח חלק הרבה למאד, הרי זה מורה על פתיחת העיניים והלב גדולה ורבה עד מאד.

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

בהם לכפר עוון, ואחד מהם (בר"ה הסגולה השלישית) לאמר שירת הים בשמחה כאילו הוא יצא עתה ממצרים, שעל ידי זה מתכפרים לו כל עוונותיו.

ומוסיף ה'חרדים' טעם לדבר, דאיתא במדרש (ילק"ש רנד) על הפסוק (טו כב) 'ויסע משה - שהסיעם מעוונותיהם' שנמחלו להם העוונות על ידי השירה, שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה מוחלין לו על כל עוונותיו. 'והנה אחר שציונו ה' לומר שירה זו בכל יום כדכתיב (שם א) ויאמרו לאמר, שיאמרו השירה לדורות עולם, וכדכתב רשב"י (זח"ב נד): שרוצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה בשעה ראשונה שאמרנו אותה, ודאי בה סגולתה כל יום בשעה ראשונה י"ח. (וכחה של אמירת השירה כבר נתבאר בזה"ק בפרשתן נד: ועיי' מדרש תהלים פ"ח).

ובן הביא ב'משנה ברורה' (נא יז) בשם הזוה"ק ויאמר שירת הים בשמחה, וידמה בדעתו כאילו באותו היום עבר בים י"ח, והאומר בשמחה מוחלין לו עוונותיו.

ולא רק לענין מחילת עוונות הדברים אמורים, אלא לכל מיני ישועות, כמו שכתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (פסח בר"ה איתא במדרש), וז"ל. בשירת הים

והרי לא מצינו שעשה בהם הקב"ה אחד מדרכי הקניינים של הגבהה או משיכה, וביאר הרה"ק, עפ"י מה שאמרו (קידושין כב:) 'הגביהו הוא לרבו קנאו' שאם העבד מגביה ומרים את רבו הרי הוא נכנס ברשות אדונו להיות קנוי לו בקנין חזקה, והכי נמי כתיב בפסוקי השירה (פסוק ב) 'אלוקי אבי וארוממנהו', היינו שעל ידי השירה גרמו כלל ישראל להרים בבודו של הקב"ה כביכול, והיו כאותו העבד המגביה את רבו, ובה נקנו להיות לו יתב"ש לעם סגולה. נמצינו למידים כי לקירבה גדולה ועצומה אנו זוכים באמירת 'שירת הים', והקרוב אל בית המלך אינו חסר כלום...

הנה כתב ה'חרדים' (פרק ע"ג) דכמו שב'רפואת הגוף' ישנם 'רפואות' אשר ירפאו את האדם בדמים יקרים בייסורים אשר יכאבו למתפא בהם, לאידך, יש רפואות סגוליות שאינם עולים לכדי דמים יקרים, וגם ירפאו את החולי ללא כל כאב. כיוצא בזה ממש יש בענייני התיקון לנפש החוטאת, יש תיקונים כתעניות וסיגופים המענים את הגוף ומזככים אותו לשוב ולהיטהר כבראשונה, לאידך, יש עניינים 'סגוליים' אשר כל העוסק בהם מתכפרים לו כל חטאיו. ומונה ה'חרדים' כמה וכמה מאותם המצוות הסגוליות שיש

נז. ועל דרך זה יש לפרש גם במה שאמר נעים זמירות ישראל דוד המלך ע"ה (תהילים קיח כח) 'א-לי אתה ואודך א-לוהי ארוממך' - שהשיר והשבח וההודאה לקל חי כביכול הם מרוממים ומגביהים אותו...

נח. מתאמרא בשם הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, שלכן לא חטאו הנשים בחטא העגל כי הן אמרו את שירת הים בתופים ובמחולות ובשמחה יתירה כדכתיב 'ותקח מרים את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות' (טו ט), ולכן ניצלו מהחטא.

עפ"י ביארו עוד הטעם ש'שבט לוי' לא חטאו בעגל, שהרי שבט לוי הם ה'עומדים על השיר' ומי ש'שר' בעבודתו, כלומר שעבודתו נעשית מתוך שמחה, זה האיש אינו בא לידי חטא.

בלילי שבתות היה הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל דורש בעניני מוסר ויראה בביהמ"ד הגדול בשכונת 'זכרון משה' בירושלים עיה"ק ת"ו, וכדי למשוך את לבם של השומעים היה משלב בדבריו כמה וכמה מילתא דבדיחותא, פעם ניגשו אליו כמה אנשים וב'קנאות' מחו בפניו על ה'ליצנות' שלו. ודרשו ממנו להפסיק לנהוג כן תיכף ומיד. לא ידע הגר"ש מה לעשות, נסע לעי"ת בני ברק נכנס אל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע ושטח את ספקו. מששמע החזו"א את דבריו ביקש ממנו שיתן לו דוגמא מהני מילי דבדיחותא שהוא אומר לפניהם, פתח הגר"ש וחזר על דברי צחות שהגיד להם, ויהי כשמוע כן החזו"א נהנה מאד, ואמר לו 'רק כך תמסור את השיעורים' - לך בכוחך זה והושיע את ישראל. והוסיף ואמר לו החזו"א, בימים הקודמים לא היו חסרים בעלי תורה ויראה ב'ליטא' רבתי, ומכל מקום היו הרבה מהנערים נתפסים ל'השכלה', ומדוע, כי ה'שמחה' הייתה אצל המשכילים ולא אצלנו... וזהו תפקידנו כהיום - להרבות שמחה וחיות בעבודת ה'... (מעשה איש ח"ה קל).

נט. העידו על תלמידיו של הרה"ק הר"ש מניקלשבורג זי"ע שכשאמרו עמו את השירה התרוממו כל כך עד שהרגישו בנפשם שהם עוברים זה עתה בין גזרי ים סוף, והיו מרימים שולי בגדיהם שלא יירטבו מהמים שבקרקעית הים

(בצחות לשון העיר הרה"ק הקדושת ציון מבאבוב זי"ע שלכאורה חידוש הוא היאך בשעת התעלות כה גדולה חשבו כלל על בגדיהם...).

באר הפרשה - פרשת בשלה - שירה

כה

יש הכל, מה שהיה ומה שעתיד להיות, וכל הגאולות וכל העניינים שצריך האדם, הכל נכלל בשירת הים. ואם יאמר האדם שירת הים בכל לב ובמסירות נפש כל אחד לפי מה שהוא יתוקן כל עניינו בנפש ובנפש, עב"ל.

יה"ר, שיקויים בנו מה שנאמר בפרשתן 'כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך'^פ, ויתעוררו עלינו כל הניסים מקריעת הים, ומירידת המן, ונזכה כולנו כאחד להיוושע בשמחת עולם^{סא}, גאולת עולם במהרה דין אכי"ר.

ס. סיפר הגאון רבי נתן געשטעטנער זצ"ל שפעם ביקר בבית הרופא, ולפליאתו שמע את הרופא מדבר דברי תורה, ונראה כמו שהוא בקי מופלא, שאלו ר"נ, וכי מע"כ 'רב' או 'רופא'... השיב לו הרופא, אכן מלפנים כיהנתי כרב ו'מורה צדק', אך מכיוון שנוכחתי לראות שאין שומעים בקולי עזבתי אומנותי ולמדתי חכמת הרפואה, ועתה בלבוש ה'רופא' הכל שומעים בקולי... ועפי"ז פירש את הכתוב בדרך צחות, 'אם שמוע תשמע לקול ה' אלוקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצוותיו כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך', ומן הראוי לך לשמוע לעצתי כי אני ה' רופאך... ובתורת 'רופא' הנני מודיע לך כי דרך התורה והמצוות היא ה'תרופה' הטובה ביותר...

סא. אומרים בשם הרה"ק רבי אברהם מתתיהו משטעפינשט זי"ע שדקדק בלשון הגמרא (תענית כט.) משנכנס אדר מרבנים בשמחה, ש'מרבנים' משמע שהיא כבר נמצאת אצלנו – ובטרם יפציע אורו של אדר כבר צריך להיות בשמחה, אלא שמשנכנס אדר יש להרבות בה, ואם כן עלינו לדעת אימתי הוא זמן תחילת השמחה. ומבאר כי מחמשה עשר בשבט צריך להיכנס אל השמחה, ועל דרך שאמרו (פסחים ו:): 'שואלין ודורשין בהלכות החג שלושים יום קודם החג, וכך גם ט"ו בשבט הוא שלושים יום קודם הפורים, וסימנך 'חמשה עשר' בהיפוך אתוון הוא 'שער שמחה', כי זה השער לה' להיכנס בו שמיום זה ואילך נפתחים שערי השמחה.